

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Analýza kázání ThDr. Karla Farského s eklesiálními,
sakramentálními a etickými motivy**

**Analysis of the sermons of ThDr. Karel Farský with
ecclesial, sacramental and ethical motives**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. ThDr. Jiří Vogel, Th.D.

Autor:

Bc. Ondřej Kadlec

Praha 2021

Poděkování:

Děkuji panu doc. ThDr. Jiřímu Vogelovi, Th.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za veškerý čas strávený při konzultacích, všechny cenné rady, připomínky a nekonečnou trpělivost.

Děkuji panu prof. ThDr. Janu Blahoslavu Láškovi, Dr.h.c. za cennou pomoc v rámci získávání cenných zdrojů literatury.

Děkuji panu Mgr. Filipu Sedlákovi, duchovnímu v Husově sboru na Vinohradech, za veškerou pomoc při půjčování potřebné literatury.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací s názvem „Analýza kázání ThDr. Karla Farského s eklesiálními, sakramentálními a etickými motivy“, napsal samostatně, s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Anotace:

Ve své diplomové práci se zaměřuji na kazatelskou činnost zakladatele Církve československé husitské (dříve pouze Církve československé) ThDr. Karla Farského. V první části práce se zaměřuji na osobnost ThDr. Karla Farského jako takovou a snažím se objasnit příčiny jeho konání v oblasti církevní. V části druhé kazatelské dílo, uvedené v Českém zápasu a dalších zdrojích, tematicky rozčleňuji do tří skupin (k věcem církevním, ke svátostem a kázání etická) a následně je podrobuji analýze. V závěru práce shrnuji ty nejdůležitější rysy kazatelského díla ThDr. Karla Farského.

Klíčová slova:

Kázání, církev, Husité, Církev československá husitská, Karel Farský, zakladatel, homiletika, homilie, Český zápas, Postily, rok 1920

Annotation:

In my master thesis I focus on the preaching activity of the founder of the Czechoslovak Hussite Church (formerly the Czechoslovak Church) ThDr. Karel Farský. In the first part of the thesis I explore the personality of ThDr. Karel Farský and try to clarify the reasons for his actions in the ecclesiastical sphere. In the second part, I divide the preacher's works into three groups (ecclesiastical matters, sacraments and ethical sermons) and then analyze them. In the conclusion of the thesis, I summarize the most significant features of the preaching activities of ThDr. Karel Farský.

Keywords:

Sermon, church, Hussites, Czechoslovak Hussite Church, Karel Farský, founder, homiletics, Czech struggle, posts, year 1920

Obsah

Obsah.....	5
Seznam zkratek.....	6
Úvod, stanovení cíle a postupu.....	7
1. Karel Farský – kazatel a zakladatel nové církve CČS.....	8
1.1 Mládí a studia	8
1.2 Farský a vznik nové církve.....	11
1.3 Požadavky ohledně vzniku nové církve.....	14
2. Kazatelská činnost Karla Farského a její analýza.....	17
2.1 Základní kontexty a motivace.....	17
2.2 Kázání k věcem církevním.....	21
2.2.1 Shrnutí analýz kázání k věcem církevním.....	34
2.3 Kázání ke svátostem.....	35
2.3.1 Shrnutí analýz kázání ke svátostem.....	45
2.4 Kázání etická	46
2.4.1 Shrnutí analýz kázání etických.....	59
Závěr.....	60
Seznam použité literatury.....	62
Abstrakt.....	64

Seznam zkratek

CČSH – Církev československá husitská

CČS – Církev československá

Úvod, stanovení cíle a postupu

ThDr. Karel Farský byl duchovním, jedním ze zakladatelů a prvním patriarchou Církve československé husitské, když původně působil jako učitel náboženství na reálné škole v Plzni. Byl zakladatelem církve, která v nedávné době slavila výročí 100 let od svého založení, k němuž došlo 8. ledna 1920. Vzhledem k tomu, že se jedná dodnes o jednu z největších církví na našem území, položme si, ve spojitosti s osobou Farského, několik otázek. V čem bylo jeho poselství výjimečné a originální? Proč si nová církev v době krátce po svém založení získala tolik příznivců? A proč vůči ní byla dominantní římskokatolická církev od počátku v opozici? A posléze – jak s těmito fenomény a skutečnostmi dokázal Farský pracovat?

Právě na tyto a mnohé další otázky se snažím v této práci odpovědět analýzou toho druhu komunikace, který je dodnes ze strany duchovních směrem k věřícím jedním z nejčastějších a zároveň je také ve Farského případě dobře zaznamenaný, a to analýzou jeho kázání k běžným lidem a ke svým spolupracovníkům. Vzhledem k tomu, že se dochovalo několik desítek těchto kázání, vybírám, na základě vlastního uvážení, pouze několik reprezentativních příkladů (17) napříč roky 1920 – 1924 a ty dělím do tří kategorií dle témat (k věcem církevním, ke svátostem a etická). V závěru každé kapitoly vždy uvádím shrnutí toho nejzásadnějšího, co Farský na daná témata uváděl, jak na ně reagoval atd.

Tato práce má za cíl analyzovat homiletické dílo zakladatele církve, která po dobu jednoho století přetrvala až dodnes. Na základě tohoto faktu věřím, že odkryje ty významné důrazy a momenty, které tyto okolnosti implikují. Uvážíme-li totiž společenské a dějinné okolnosti vzniku ČČS (jako např. první světová válka, o což se snažím v první kapitole této práce), věřím, že se nám dostane unikátního obrazu jednoho myšlenkového proudu v rámci evropského křesťanství moderních dějin, které Farský reprezentoval.

1. Karel Farský – kazatel a zakladatel nové církve CČS

1.1 Mládí a studia

„Jeť člověk Božím spoluvůrcem dneška pro budoucnost a k minulosti nevíže jej jiná mravní povinnost než věrně pro budoucnost hospodařit s hřivnou vymožeností zděděných a nejvyšš napravovat chyby napáchané, své i cizí.“ Slova ThDr. Karla Farského z kázání ohledně sebekritiky, ve které vidí jeden ze základních pilířů náboženského života, jsou dle mého názoru jedním z mnoha viditelných projevů Farského osobnosti nejen z optiky zakladatele CČSH, ale i jako člověka. Pokud totiž chceme o Farském získat komplexní, ucelený obraz, musíme se nevyhnutelně tázat po tom, jakými směry a etapami procházel Farský ještě před tím, než CČSH vůbec vznikla. Musíme se tedy vrátit zpět do minulosti a nahlédnout, co Farského ovlivňovalo, jak žil, jakým způsobem a v jakém prostředí vyrůstal.

Naštěstí existuje celá řada různých, více či méně zachovalých a komplexních historických zdrojů o tom, co se v životě Farského před událostmi 8. ledna 1920 dělo. Kromě některých částí samotných kázání, kdy o své minulosti hovoří Farský sám (a které budu v rámci této práce rozebírat později), jsou to zejména sborníky a autorské monografie např. Dr. Miloslava Kaňáka, Spisara a dalších významných teologů CČSH. Jedním z takových zdrojů může být například *Sborník Karla Farského* od Františka Pokorného, který byl vydán již v prvním desetiletí existence církve a jeden rok po smrti Karla Farského, v roce 1928.

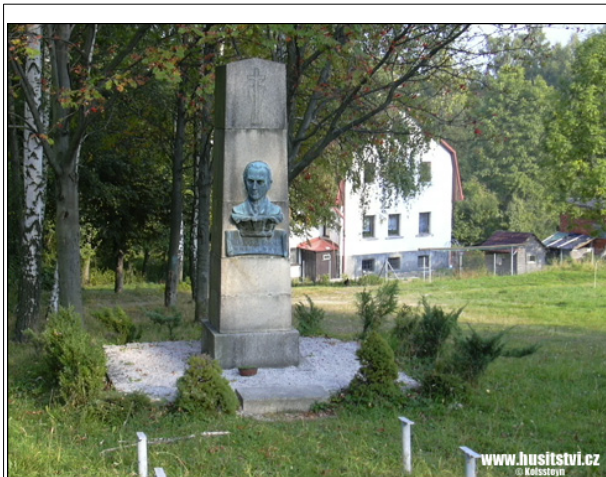
Jak se tedy můžeme z tohoto zdroje dozvědět, ThDr. Karel Farský se narodil v malé obci jménem Škodějov, která se nachází v Libereckém kraji: *„Počtem obydlí a obyvatelů jest Škodějov malá dědina .... Leží v mělkém údolí, sklánějícímu se mírně k jihu, asi o 50m níže mezi kopci Skalka (610m) a Dufkovy vrchy (599m), jež jsou součástí jižního předhoří Jizerských hor v okresu semilském.“*¹ Vzhledem k tomu, že tato práce není primárně prací biografickou, zaměřuji se v této kapitole pouze na nejdůležitější faktografii z Farského rodiny a z jeho raného života.

---

¹ *Sborník Dra. Karla Farského: Kniha vzpomínek, dojmů a úryvků z díla a života zakladatele církve československé. Praha, 1928, s. 7.*

Po svém narození, jak již bylo řečeno, ve Škodějově (přesněji na svátek sv. Anny 26. července roku 1880), vyrůstal Farský v rodině truhláře Františka Farského a matky Johany, kteří spolu měli dohromady pět dětí.

Obr. 1: Památník Karla Farského s rodným domem.
Zdroj: <https://husitstvi.cz/galerie/kostely-ccsh/skodejov-pamatnik-karla-farskeho-prvniho-patriarchy-cirkve-ceskoslovenske-husitske/>

Ze vzpomínek staršího bratra Josefa se dovídáme, že rodina žila v ne úplně nejveselejších podmínkách, jak tomu často v dané oblasti u Krkonoš bývalo, doslova: „*Tatínek, jedním slovem, jak sám říkával, celý svůj život „bídničil“, to jest plahočil se s chabým výsledkem.*“² Dále je vhodné uvést, že otec byl spíše konzervativnějších názorů (což se projevovalo i ve výchově dětí, které poměrně přísně vedl v katolické víře) a kromě toho: praktikování katolického vyznání v mládí u dětí udržovala také jejich babička. Jaký tedy Farský ve svém mládí byl a jak působil na své okolí? Bratr Josef vzpomíná a popisuje Karla slovy: „*Na tu svou, až na úbor; mně imponující postavu, byl bratr velmi nesmělý, až plachý.*“³

Nicméně byl Farský ve svém mládí, za časů studia na obecné škole v nedalekých Roprachticích, výjimečně nadaným studentem, čehož si všímá místní katolický farář a do hry nakonec vstupuje i Farského strýc, shodou okolností též katolický duchovní.

---

2 Sborník Dra. Karla Farského: *Knihy vzpomínek, dojmů a úryvků z díla a života zakladatele církve československé*. Praha, 1928, s. 25.

3 Tamtéž, s. 35

A tak se stalo, že „*Tatínek napsal strýčkovi – a dobrý strýček, který žil takřka jen pro rodinu, odpověděl, aby tedy tatínek přijel s Karlem k přijímací zkoušce do gymnasia...*“⁴ V roce 1892 tak jako jeden z nejlepších studentů Farský úspěšně složil přijímací zkoušky na pražské Akademické gymnázium.

Zde bych ovšem ještě rád uvedl jednu část Farského mládí a studií, kterou bych rád tuto podkapitolu uzavřel. Hned v prvním roce rodinu Farského poznamenala rodinná tragédie, když v pouhých 44 letech zemřel jeho otec František. Nejprve se v rodině dospělo k závěru, že Karel svá studia ukončí a převezme hospodářství, čemuž se údajně vůbec nebránil, jelikož se fyzické práci nevyhýbal a byl poměrně fyzicky zručný, ale na základě zásahu člena školní rady Vaňoučka a již zmiňovaného strýce, se Farský na studia vrátil⁵. Svá studia na gymnáziu ukončil roku 1900.

Proč ale zrovna tuto událost z Farského dětství zmiňuji? Jakkoliv byl ThDr. Karel Farský v těchto okamžicích ještě dítětem, projevila se (alespoň dle mého názoru) jeho praktická a přívětivá povaha. Není třeba nijak zdůrazňovat, že tak zásadní událost, jako je úmrtí otce, navíc v tak nízkém věku (jak Farského, tak jeho otce) nějakým způsobem rodinu, a především Farského, musela určitě změnit. Jak moc se právě událost, jako je tato, promítla do Farského kazatelské činnosti, se pokouším v této práci objasnit.

---

⁴ Sborník Dra. Karla Farského: *Kniha vzpomínek, dojmů a úryvků z díla a života zakladatele církve československé*. Praha, 1928, s. 35

⁵ *Tamtéž*, s. 38-40

1.2 Farský a vznik nové církve

„Hotov rozejít se církví vládnoucí, stál jsem před ohromnou otázkou: Kam nyní a co tam? I cítil jsem, že to není jen otázka moje, že to je spíše otázka celé naší společnosti, celého národa.“⁶

Podobně, jako celou první kapitolu, také tuto část, nikoliv jen symbolicky, otevírám znovu slovy Karla Farského. Ne pouze symbolicky, ale z velice dobrého důvodu. Tato slova, která zaznamenal jeden z nejvýznamnějších teologů CČSH Otto Rutrle, totiž poukazují na jednu zásadní skutečnost: totiž, že chceme-li vůbec pochopit důvody ke vzniku nové církve (a tak i motivace samotného Farského), musíme se též ptát: jaké konkrétní dějinné vlivy a tendence k tomu přispěly? Citovaná slova jasně ukazují, že Farský si tuto společensko – církevní souvislost velmi silně uvědomoval.

Všeobecně uznávaným datem (které jsem již v této práci uvedl) vzniku nové církve s názvem Církev československá (CČS) jest 8. leden 1920, kdy byl v rámci schůze reformně, liberálně smýšlejících českých kněží, zvolen vznik nové církve. Tato událost je ovšem „jen“ výslednicí řetězce událostí a samozřejmě se i sama stala článkem řetězu v životě společenském i náboženském. Pokud se zaměříme (pro účely této práce) opravdu jen na ty nejzásadnější vlivy, můžeme vybrat tři: revoluční rok 1848 a s ním spojenou rozsáhlou změnu vnímání obyvatelstva na poli národní příslušnosti; dále První světovou válku se všemi jejími sociopolitickými důsledky; a třetí (kterou si v rámci této práce dovoluji též uvést, protože je na základě nedávných událostí roku 2020 stále aktuální) stržení Mariánského sloupu v roce 1918, protože se dodnes jedná (z pohledu laické veřejnosti) o jeden z nejviditelnějších aktů reformního programu „Pryč od Říma“. Na tuto souvislost poukazují i současná média: *„Likvidace mariánského sloupu byla součástí řady událostí, souvisejících s jistou diskreditací římskokatolické církve v českém politickém životě za habsburské monarchie. Po roce 1918 vedly tyto události k prosazování programu „Pryč od Říma“, který začal zmíněným zničením Mariánského sloupu a vyvrcholil v roce 1920 vznikem Církve československé.“⁷*

Pojďme se ale podrobněji, byť jen v krátkém rozsahu, zaměřit na konkrétní tendence.

---

⁶ RUTRLE, Otto. *Patriarcha Karel Farský novodobý hlasatel Ježíše Krista*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství v Praze, 1952, s. 3.

⁷ Rok 1918: Jen ho sejmi! Jak to bylo s mariánským sloupem na Staroměstském náměstí. *Český rozhlas Plus* [online]. Praha: David Hertl, 2018, 12. září 2018 [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/rok-1918-jen-ho-sejmi-jak-bylo-s-marianskym-sloupem-na-staromestskem-namesti-7611008>

Na počátku dvacátého století nebyla situace na poli vnímání katolické církve obyvatelstvem, zejména v Evropě, nijak růžová. Její mnohdy vlažné nebo kontroverzní postoje a činy byly obyvatelstvem, z jeho optiky po právu, odsuzovány, jak například uvádí David Frýdl ve sborníku vydaném k příležitosti 90. výročí založení církve, když říká: „*Římskokatolická církev byla nahlížena kriticky pro svou dřívější provázanost s vládnoucím habsburským domem (hovoří se o tzv. austrokatolicismu). Byly jí vytykány některé postoje za války, především svěcení zbraní.*“⁸ Kromě toho si ještě připočteme skutečnost, že po všech globálních katastrofách, nejen válečného druhu, obvykle v globálním měřítku prudce stoupne míra komunikace mezi celými národy, protože „společné strasti“ je začnou spojovat. Svět, v tomto případě zejména evropské státy, se začínají zmenšovat. A to samozřejmě začíná generovat mnohem silnější národní cítění, tudíž ve spojitosti s tím i to náboženské. Požadavky, jako sloužení mše svaté v mateřském jazyce a touha po větším zapojení samotných věřících, byly najednou mnohem naléhavější než kdykoliv v minulosti.

Jak byly tyto požadavky formulovány? A jak tyto požadavky vnímal a také formuloval Karel Farský? Nejprve si musíme ujasnit několik základních faktů o tom, jak ve svém niterném myšlenkovém procesu Farský postupoval. Je více než logické, že finální myšlenka (kterou nezastával pouze on, nýbrž i mnoho ostatních reformních kněží i věřících samotných) ke vzniku nové církve nepřišla takřkajíc „na první dobrou“. Jedním z prvotních impulsů byla již zmiňovaná první světová válka a církevní a mravní situace po ní. Jak uvádí Otto Rutrle v cenném materiálu *Patriarcha Karel Farský, novodobý hlasatel Ježíše Krista*: „*Náboženská krise se všemi důsledky mravního rozkladu podle přesvědčení Farského v našem prostředí vyvrcholila v období první světové války a těsně po ní. Jak Farský viděl, válka nemilosrdně odhalila bankrot vládnoucí křesťanské církve i její duchovní bezmocnost nad svědomím „křesťanských“ národů. Církev nejenže nedovedla účinně bojovat proti válce, ale stala se přímo jednou z válčících mocností tím, že ztotožnila své zájmy s habsburským feudálním absolutistickým státem.*“⁹

Na Rutrleho svědectví, jakožto jednoho z prvních průkopníků, můžeme jasně vidět, že Farský si ono, můžeme říci „hříšné spojení“ církve a habsburského státu uvědomoval,

---

8 FRÝDL, David. Zrod církve československé husitské. *90 let Církve československé husitské: sborník*. Praha: Církev československá husitská ve spolupráci s Náboženskou obcí ČČSH v Praze 1, 2010, s. 18. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 978-80-7000-047-2.

9 RUTRLE, Otto. *Patriarcha Karel Farský, novodobý hlasatel Ježíše Krista*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství v Praze, 1952, s. 9-10.

ba co víc, postavil římskokatolickou církev do pozice jednoho z viníků.

Tyto myšlenky musely být jistě v jeho době naprosto neslýchané, revoluční, kontroverzní. Uvědomil si, že reforma katolické církve, pokud si má český národ svou víru zachovat, je naprosto a zcela nevyhnutelná. Jakým směrem se podle Farského má tato reforma ubírat? Jak si ukážeme na následujících řádcích, Farský do velké míry vycházel z modernismu. Jak píše Rutrle: *„Ideál po všech stránkách obnovené, v Kristu obživené a modernímu člověku přiblížené církve katolické, jak začal krystalisovat ve Farského mysli, je nesporně dědictvím ideálů modernistických – i oněch tužeb českých reformních kněží, kteří usilovali spojit katolictví s osvícenstvím a obrozenectvím – od Dobrovského přes Náhlovského a Havlíčka k moderně „Bílého praporu“ a jiných reformních hnutí uprostřed římské církve.“*¹⁰ Co z těchto slov můžeme vyčíst? Podle mého názoru hned několik zásadních faktů.

V prvé řadě fakt, že Farský si, na rozdíl od mnohých soudobých konzervativců v řadách duchovenstva, uvědomuje, že církev již déle nemůže žít způsobem „stát ve státě“, odtržená od společnosti. Uvědomuje si, že jak společnost tak církev musí tvořit jeden neustále tepající, živoucí organismus, který musí neustále reagovat a přizpůsobovat se aktuální situaci. A v době, ve které se nachází, vidí potenciál ke změně. Je však na místě vyvarovat se dojmu, že by Farský snad chtěl konat reformu jakkoliv zbrkle. Naopak. Jak uvádí Dr. Miloslav Kaňák ve svém rozboru Farského díla *Dr. Karel Farský. O životě a díle prvního patriarchy církve československé*, když říká: *„Byl dlouho reformistou uvážlivým, který se nechtěl ukvapit nějakým dalekosahajícím rozhodnutím. Měl v tom mnoho společného s katolickými modernisty, k jejichž mladší generaci sám náležel. Čím se však Dr. Farský v „Českém problému církevním“ od svých kněžských kolegů-reformistů odlišil, byla ráznost, s jakou reformní požadavky vyslovil.“*¹¹

---

10 RUTRLE, Otto. *Patriarcha Karel Farský, novodobý hlasatel Ježíše Krista*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství v Praze, 1952, s. 9-10.

11 KAŇÁK, Miloslav. *Český problém církevní. Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha II, Krakovská 7, 1951, s. 35.

1.3 Požadavky ohledně vzniku nové církve

V rámci předchozí kapitoly jsem nastínil, co předcházelo tomu, co bychom mohli do jisté míry nazvat výchozí situací pro vznik nové církve, zejména pak z hlediska zásadních společenských a dějinných okolností. A do těchto okolností a výchozí situace jsem v závěru základně zasadil i samotného Farského. Chceme-li totiž pochopit důvody a Farského motivaci k tomu, proč kázal tak, jak kázal, a i jinak v církvi působil, věřím, že v rámci první části této práce musím poukázat na to, s jakými pohnutkami do nové církve vstupoval, respektive ji za své vysoce aktivní spoluúčasti zakládal.

Obr. 2: První biskupové CČSH. Zleva: Gustav Adolf Procházka, Karel Farský, Josef Rostislav Stejskal a František Stibor. Zdroj: <https://www.katyd.cz/clanky/cirkev-zrozena-na-ceske-pude.html>

Pokud chceme pátrat po výchozích ideových zdrojích na počátku vzniku CČSH, vždy se dostaneme k významnému klerikálnímu uskupení, které svoji činnost započalo poprvé již v prvních letech po roce 1900, aby pak bylo ještě před první světovou válkou rozpuštěno a poté započalo svou činnost znovu, na sklonku roku 1918, kdy se stala jeho činnost pro vznik církve naprosto zásadní. Hovoříme zde o Jednotě katolického duchovenstva.

Jednota katolického duchovenstva historicky poprvé vznikla v roce 1902. Tento katolický spolek českých kněží vznikl za účelem změny, konkrétněji řečeno, tento spolek se snažil o změnu poměrů v katolické církvi, která se, z pohledu členů této Jednoty, stávala v tehdejší světě poněkud zkosnatělou, v určitých pohledech neaktuální a nedržící krok s vyvíjející se společností z hlediska národního citění,

vědeckého pokroku a v dalších oblastech. Období prvního působení Jednoty ovšem netrvalo příliš dlouho. Již v roce 1907, tedy pět let od svého založení, byla činnost tohoto spolku z příkazu „vyšších míst“ ukončena. Toto ostatně uvádí i David Frýdl, když píše: „*Předchozí Jednota působící v letech 1902 – 1907 byla rozpuštěna jako „modernistická“ organizace na základě stanovisek dekretu Lamentabili sane exitu z července 1907 a následné encykliky Pascendi dominici gregis. České a moravské ordinariáty vydaly zákaz působení zemské jednoty.*“¹²

Tento smutný konec jedné etapy české reformace má ovšem v relativně brzké době od jejího konce nový, šťastnější začátek. Jak jsem již v rámci této práce uvedl, druhá vlna energie ze strany českého reformně smýšlejícího kněžstva se vzedme v roce 1918, tedy krátce po ukončení první světové války. Právě z těchto společenských okolností, vedoucích ke vzniku našeho nového samostatného státu, také vzniká jedno z prvních průkopnických děl všech těchto zmiňovaných snah, a to návrh ke změnám v církvi, s názvem *Obnova církve katolické v Československé republice*, který byl vydán na jaře roku 1919. Tento dokument byl sice v rámci svého hnutí přijat velice pozitivně, nicméně, naprosto přesně a zcela doslovně se pak závazným církevním dokumentem nestal. Přesto věřím, že na tomto místě práce je vhodné o něm krátce pojednat a uvést z něj několik kratších citací. Tento dokument může být užitečnou sondou do tehdejšího názorového klimatu, ve kterém se pohyboval i Karel Farský. O čem se tedy v tomto dokumentu hovoří?

Návrh Jednoty z roku 1919 je dílem vícero autorů, jako jsou např. Jindřich Šimon Baar, Xaver Dvořák, Matěj Pavlík a další¹³ a jasně hovoří, a to naprosto a zcela bez obalu, o nejpálčivějších problémech v životě církve. Hovoří zde například o celibátu, když se uvádí: „*Daleko je nás popírati, že panictví je ozdobou církve, ale jsme povinni říci, že celibát a panictví v praxi nejsou pojmy totožné, a že celibátu pošlo přemnoho pohoršení věřícím a zkáza mnohých, tak mnohých duší.*“¹⁴ Vidíme zde, jak byl reformním hnutím vykládán celibát, tedy jako něco, co ve formě nařízeného rysu života církve mnohdy maří snahy v naplnění díla Božího, tedy spásy. Není asi zapotřebí dohadovat se o tom, že toto stanovisko muselo být později Římu „trnem v oku“ a nejen díky tomu se další události

---

12 FRÝDL, David. Zrod církve československé husitské. *90 let Církve československé husitské: sborník*. Praha: Církev československá husitská ve spolupráci s Náboženskou obcí CČSH v Praze 1, 2010, s. 19. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 978-80-7000-047-2.

13 Srov. FRÝDL, David. Zrod církve československé husitské. *90 let Církve československé husitské: sborník*. Praha: Církev československá husitská ve spolupráci s Náboženskou obcí CČSH v Praze 1, 2010, s. 19-20. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 978-80-7000-047-2.

14 *Obnova církve katolické v Československé republice. GETSEMANY, křesťanský měsíčník* [online]. Praha, 2000, Duben 2000 [cit. 2021-5-18]. ISSN 1210 485X. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/154>

vyvinuly tak, že musela být založena církev nová, nikoliv být reformována církev původní, tedy katolická.

Druhým zajímavým momentem tohoto dokumentu, který se přímo týká oblastí, jež jsem zmiňoval, je požadavek sloužit bohoslužby v mateřském jazyce. To je v *Obnově* poměrně zevrubně vysvětleno, např. slovy „*Nemáme většího přání, než aby splnila se slova Písma sv., že každý jazyk má vyznávat Boha, poněvadž před Bohem není rozdílu mezi národy a jejich jazyky.*“¹⁵

Co se týče požadavku sloužení bohoslužeb v českém jazyce, bylo mu v rámci jednání s tehdejším papežem Benediktem XV. vyhověno a také to byl jeden z mála opravdu pozitivních výsledků celé „římské mise“¹⁶. Nicméně i přes toto malé vítězství se nedalo již rozeběhlým událostem zabránit; byť sám Farský si asi zpočátku zcela novou církev sám nepředstavoval, v roce 1919 se tyto procesy již definitivně dávají do pohybu. Farský se stává v této době předsedou *Klubu reformního duchovenstva* a na Vánoce roku 1919, jak se můžeme dočíst z jeho přebalu, vzniká např. historicky první Český misál. Rukopis tohoto úplně prvního misálu můžeme dodnes cítit v současné husitské liturgii a proto jej můžeme, společně s vyhlášením církve 8. ledna 1920, považovat za jeden z nejdůležitějších počínů v rámci celé existence církve, zejména uvážíme-li, za jakých podmínek Český misál vznikal, zejména z hlediska samotného Farského podílu na něm. Toto se můžeme dozvědět z jubilejního příspěvku *Život a dílo Karla Farského* současného patriarchy CČSH, ThDr. Tomáše Butty, PhD., kde přímo Farského cituje: „*Po mnohém bloudění Prahou, pátrání a prošení našel jsem přístřeší u Milosrdných. Tam v chudém neupraveném kumbálku, který sloužil mezi dnem za holírnu, bez kamen, přespával jsem celé tři měsíce, a o večerech při petrolejové lampičce překládal a upravoval jsem první dva sešity Českého misálu.*“¹⁷

---

15 *Obnova církve katolické v Československé republice. GETSEMANY, křesťanský měsíčník* [online]. Praha, 2000, Duben 2000 [cit. 2021-5-18]. ISSN 1210 485X. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/154>

16 FRÝDL, David. *Zrod církve československé husitské. 90 let Církve československé husitské: sborník*. Praha: Církev československá husitská ve spolupráci s Náboženskou obcí CČSH v Praze 1, 2010. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 978-80-7000-047-2.

17 *Život a dílo Karla Farského. Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské*. Praha: Církev československá husitská, 2017, s. 10. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 978-80-7000-135-6.

2. Kazatelská činnost Karla Farského a její analýza

2.1 Základní kontexty a motivace

V předchozích kapitolách první části práce jsem, byť jen základním způsobem, zasadil osobnost Karla Farského do kontextu doby, ve které se ocital, vyrůstal, začínal působit jako reformní kněz a společně s ostatními zakládal CČSH. Ovšem pevně věřím, že ještě před samotným rozbořem vybraných kazatelských počinů Karla Farského je třeba objasnit a určitým způsobem definovat konkrétní motivy, které působily jako „prvotní motor“, mohu-li je takto nazývat.

Jak již bylo v první části práce naznačeno, Farský působil v čele hnutí, které stálo za vznikem CČSH v pozici hlavního představitele, schopného organizátora a člověka, který se později stal hlavou celé církve. Již to může napovědět, jakým směrem se jeho kazatelská činnost ubírala, což uvádí i současník Farského a jeden z představitelů první generace teologů CČSH, Dr. Alois Spisar, když ve své práci *Ideový obsah postil Dr. Karla Farského*, popisuje: „*Farský jako patriarcha nové církve, tedy její nejvyšší činitel, neměl pokdy věnovat se vědecké práci theologické. Jeho cílem bylo uvést jednotu v chápání základních pojmů náboženských a mravních ... Těto směsici názorů chtěl svými postilami odpomoci a duchovním dát příklad i vzor, jak mají kázat, vysvětlovat náboženství.*“¹⁸ Co to tedy v praxi znamenalo? Ze Spisarových slov je patrné, že začátky existence církve neprobíhaly hladce, protože, z logických důvodů, církev nevznikala „na zelené louce“. Je tedy samozřejmé, že „zdedila“ mnoho rysů z církve katolické. To samozřejmě v důsledku znamenalo, že na poli nové církve již od jejího vzniku existovalo vícero názorových proudů. A Farský se ze své pozice jejího vůdce snažil tyto proudy (respektive jejich zastánce) smířit a působit jako smírčí postava. Jak uvidíme dále v rámci této práce, Farský se snažil tento smírčí přístup uplatňovat ryze praktickou cestou, tedy přes svou kazatelskou činnost v rámci svých objížďkových cest po náboženských obcích. To, jak moc se mu to v rámci kazatelské činnosti dařilo, se pokusím zodpovědět v závěru této práce.

---

¹⁸ SPISAR, Alois. *Ideový obsah postil Dr. Karla Farského*. Praha: Nakladatelské družstvo "Blahoslav", Praha II, Krakovská ul. 7, 1952, s. 6.

Vraťme se nyní zpátky k původní otázce. Jaké konkrétní motivy Karla Farského vedly? Jedním z možných motivů byla jistě společenská situace, ve které se Farský nacházel, chceme-li tento motiv konkretizovat, pak tedy společenská situace z hlediska vnímání církve lidem, jak jsem již v první kapitole naznačil. To koneckonců potvrzuje i Spisar, když říká: „*Příčina odklonu celých vrstev křesťanského lidstva od církve, od křesťanství, od Ježíše, ba až od Boha, příčina náboženské lhostejnosti až vyslovené nevěry, příčina krise náboženské 19. a 20. století spočívala namnoze v tom, že především největší křesťanská církev, církev vládnoucí v kulturním lidstvu, požadovala slepou, autoritativní, nepromyšlenou, neproduševnělou víru v určité církevní nauky o Bohu, o Kristu...*“¹⁹ Z výše uvedeného a vyřčeného jasně vyplývá, že Farský chtěl jít (a také šel) směrem opačným. Ve své kazatelské činnosti se snažil promlouvat nejen ke kléru, ale i k běžným věřícím, mnohdy prostým lidem, což uvádí i Butta: „*Některé jeho dobové aktualizace a myšlenky v nás mohou vyvolávat rozpaky, neboť doba, v níž žil Farský a v níž žijeme my, je odlišná. Přesto je zjevný Farského úmysl a záměr přinášet lidem evangelium, zvěstovat jim a přibližovat živého Krista. V jeho podání má evangelium silný sociální důraz. Jeho kázání se dotýkají různých oblastí a problémů života tehdejší společnosti, církve, rodiny i jednotlivce.*“²⁰ Toto sociální zaměření Farského v jeho kazatelské činnosti má hned několik příčin, přičemž jedna z nich byla již před chvílí, byť „mezi řádky“ a v obrysech naznačena. Uvedli jsme, že Farský se snažil být určitým vzorem, příkladem pro novou církev, takže lze téměř s jistotou říci, že kromě momentu společenského u Farského jistě hrál roli, a to značně silnou, i moment (a tedy motiv) výchovný.

Výchovný motiv Farského se odehrával hned v několika rovinách, které lze úspěšně vyčíst z pozice, ve které se Farský nacházel. Za prvé, snažil se nejen (ve spolupráci se svými spolupracovníky) nalézt a upevnit ideový základ církve, s čímž je nevyhnutelně spojena další, alespoň dle mého názoru, potřeba, která se nevyhnutelně týká kontinuity církve – tento ideový základ předávat dál, čímž zde máme na mysli předávat jej a upevňovat v prvních a všech dalších generacích bohoslovců a duchovních.

---

19 SPISAR, Alois. *Ideový obsah postil Dr. Karla Farského*. Praha: Nakladatelské družstvo "Blahoslav", Praha II, Krakovská ul. 7, 1952, s. 10.

20 Nahlédnutí do Farského literárního díla. *Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské*. Praha: Církev československá husitská, 2017, s. 23-24. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 978-80-7000-135-6.

Kromě výchovy kléru měl také Farský na mysli i výchovu věřících ve smyslu vztahu náboženství a výchovy, konkrétněji ve vztahu náboženství – člověk – výchova. Jaké oblasti sem můžeme zařadit, přichází nasnadě, a to například otázku výchozí pozice člověka z hlediska mravního od jeho zrození, čili o nauce o dědičném hříchu. Jak o nauce dědičného hříchu Farský přemýšlel?

V otázce dědičného hříchu, jak víme z dějin křesťanství, převládal více či méně názor, že člověk je na základě dědičného hříchu z principu semeništěm zla, a to „až do morku kostí“, tudíž na základě této skutečnosti není schopen spásy. Jak uvádí Spisar, Farský si toto uvědomuje, načež přináší svůj výklad této významné teologické otázky, a to ten, že *„Farský nepřijímá tento názor; tuto církevní víru o naprosté zlobě a hříšnosti člověka v důsledku hříchu Adamova a odvodňuje to poukazem na slova Ježíšova: „Nebudete-li jako malé děti, nenajdete království nebeské.“ ... Že přece je lidstvo schopno duchovního vývoje, zlepšení a výchovného zušlechtění své povahy...“*²¹ Spisar zde tedy jasně dosvědčuje výchovnou motivaci Farského, kterou on sám zakládá právě na Ježíšových slovech. Podíváme-li se na výchovu jako takovou, dospějeme k poznatku, že výchova, ať už ve smyslu výchovy dítěte, dospělého nebo (jako v tomto případě) výchova lidstva prostřednictvím Zjevení, se děje kromě duchovní také právě na praktické rovině. Farský tedy v důsledku pracoval s tou látkou, s tím motivem, kdy právě náboženství a církve, které jsou jedním z jeho projevů, má sloužit k zušlechtění, výchově člověka, a to po všech stránkách jeho osobnosti, vedoucí k životu s Bohem a ke Spáse. Pokud se znovu, tak jako na začátku, ohlédneme na tehdejší mravouku, docházíme k poznání, že právě touto myšlenkou o dědičném hříchu musel Farský jistě tehdejší katolickou majoritu minimálně roztrpčít. A samozřejmě také mezi věřícími způsobit značný rozruch, mimo jiné i v dobrém smyslu.

Tuto skutečnost také dokládají vzpomínky těch, kteří Farského zažili ještě v době, kdy působil jako učitel náboženství na reálné škole v Plzni, tedy v době, kdy se jeho myšlenky, naplno projevené až později, teprve formovaly. Jedním příkladem za všechny, budiž vzpomínka PhC. Kučerové, která popisuje Farského slovy: *„A tenkrát přišel biskup Farský, vzácný učitel a člověk. Očekávající církevního kněze, připravily jsme se na odpor. Ale získal nás prvními slovy ... V toho Boha, v kterého vy nevěříte, ani já nevěřím ... Neporoučel, nenutil. Ale upozorňoval na běh světa, na zákonitosti přírodních jevů ...*

---

²¹ SPISAR, Alois. *Ideový obsah postil Dr. Karla Farského*. Praha: Nakladatelské družstvo "Blahoslav", Praha II, Krakovská ul. 7, 1952, s. 17

*Než byla hodina u konce, zase věřily jsme v Boha a byly jsme o něm se svým učitelem šťastně přesvědčeny.*²² Tato vzpomínka, kromě své hlavní zprávy, poukazuje, byť jen v několika slovech, ještě na jednu skutečnost – Farský vnímal přínos vědy a poukazoval na možnost jejího kladného přijímání, zejména jejích nových poznatků, zkoumání přírodních jevů atd. Tuto motivaci vědecké poznatky nezavrhnout skrze tehdejší církevní dogmata, ale přijímat je, nemohu dle mého názoru opomenout, jelikož v kontrastu s ortodoxním přístupem katolických kněží na druhé straně musel Farský zákonitě působit doslova poprask. Jeho nadšení v této oblasti popisuje i jeden z jeho dalších žáků: „*V Besedě nám často vyprávěl z fyziky i astronomie ... Probíral moderní názory na mléčnou dráhu, vznikání nových světů v nekonečných dálavách vesmíru...*“²³ Na těchto příkladech tedy jasně vidíme, jak Farský jako věřící člověk, ale hlavně jako duchovní a teolog, předběhl svoji dobu.

Již zmiňovaný Farského praktický přístup lze vidět už v přípravných modlitbách před bohoslužbou v první liturgii CČSH – *Farského liturgii*. Na rozdíl od abstraktnějšího projevu římskokatolické liturgie se ve Farského liturgii můžeme setkat s niterným, až bychom mohli říci lidovým jazykem: „*Ty víš, co jsem a co dělám. Ty vidíš do mého srdce. Přicházím k tobě z denní práce a starostí, se svými touhami a zklamáními, se vším, co mne tíží.*“²⁴ Tento příklad z liturgie uvádím proto, abych dokreslil komplexnější obraz o Farského tvůrčím rukopisu ve vícero oblastech jeho díla a ukázal tak, že navzdory jeho dlouhodobému působení si Farský do nemalé míry vytvořil svůj vlastní, specifický styl vyjadřování napříč celou tvorbou, kterého se držel. Což je také velmi dobře čitelné právě v jeho zaznamenaných *Postylách*, které budu v následující části práce analyzovat.

---

22 *Sborník Dra. Karla Farského: Kniha vzpomínek, dojmů a úryvků z díla a života zakladatele církve československé*. Praha, 1928, s. 67

23 *Stvoření, aneb Farského láska k přírodě. Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské*. Praha: Církev československá husitská, 2017, s.

33. *Blahoslav (Církev československá husitská)*. ISBN 978-80-7000-135-6.

24 *První liturgie Církve československé husitské* [online]. Praha: Církev československá husitská, 2007 [cit. 2021-5-22]. Dostupné z: <https://www.ccsh.cz/dokumenty/291-liturgie1.pdf>

2.2 Kázání k věcem církevním

Proč začínám v rámci analýzy kazatelské činnosti Karla Farského právě těmi postilami, které se zabývají církevními otázkami? Odpověď je nasnadě. Vzhledem k tomu, že ke své práci jsem si vybral kazatelské dílo zakladatele CČSH, domnívám se, nejen na základě tohoto faktu, že začít (v rámci kázání) právě těmito církevními kázáními, je nejvhodnější. Zejména pak v případě, že právě tyto analýzy přímo navazují na předchozí kapitoly práce, které Farského do těchto kontextů přímo zasazují. Jak otázky ohledně církevního fungování a vůbec církve samotné v rámci svých postil vnímal, shrnu v závěru této podkapitoly.

Náboženská lhostejnost – Matouš 11, 16 - 26

Pokud chceme porozumět tomu, proč ThDr. Karel Farský o církevních poměrech své doby kázal tak, jak kázal, musíme nahlédnout do doby, ve které husitská církev vznikala. Vznikala v době krátce po vzniku republiky, tedy v době, která se dnešním jazykem nazývá dobou První republiky. Společnost dychtila nejen po starých, ale i po nových vzorech a v mnohých ohledech se stále ještě hledala. A právě v této době, konkrétně v roce 1923, tedy 5 let od založení republiky a 3 roky od založení CČS, přichází ThDr. Karel Farský s kázáním, které jsem vybral pro úvod této kapitoly.

Tato promluva začíná evangeliem Matoušovým, konkrétně pasáží, v níž Ježíš připodobňuje společnost k chlapcům pokřikujícím na náměstí. Farský začíná tento apel vztahovat i na tehdejší společnost a začíná nikoliv u společnosti jako celku, nýbrž u jednotlivce. Tu vlastnost člověka, o které by nejjeden kazatel raději pomlčel, vyjádřenou slovy „*Člověk se těžko nerad vzdává své svévole. Člověk dovede býti tyranem svého okolí, ale sám sobě nerad poroučí.*“²⁵ líčí Farský bez obalu, navíc v rámci kázání téměř na úplném začátku. A v podobném duchu i pokračuje, kdy postavu poustevníka Jana, kritizovaného v evangeliu, a dále i postavu samotného Ježíše, situačně přirovnává k postavení nové církve. Ačkoliv mohou být úmysly a prostředky k dosažení cílů (zde tedy nábožensko – církevní reformy) konány se sebelepším úmyslem, vždy se najde ve společnosti jedinec či skupina lidí, u kterých dojde k názorovému střetu.

Farský nad touto situací neběduje. Situaci, která se může na první pohled zdát jakkoliv bezútěšná, vidí jako situaci, která je nejen přirozená, ale je do určité míry i pozitivní. Vidí ji spíše jako přirozený vývoj než jako neřešitelnou katastrofu. K tomu, aby popsal stav společnosti, ve které vzniká nová církev, využívá přirovnání k probouzející se přírodě na počátku jarního období. A tu skutečnost, ten fenomén, kdy se husitské myšlenky, husitské hnutí formovalo „zespodu“, tedy od širších vrstev společnosti, vnímá Farský dokonce jako vlastnost přímo biblickou, když říká: „*Bylo dobře pro dílo naše, že zůstalo v počátcích „skryto před moudrými a opatrnými a že zjeveno bylo jen maličkým.“* Neboť jen tak mohli právě tito maličci, tj. široké vrstvy národa, uplatniti v něm svoje.“²⁶ Jinými slovy, má-li být proměna autentická a má-li ve společnosti výsledek proměny fungovat, musí začít u většinové populace samotné, protože žádné změny nelze nikomu násilně vnucovat. Sám Farský si je ovšem na druhou stranu vědom toho, že ani zdaleka nebylo dosaženo cíle, což více nežli trefně vystihují jeho slova: „*Zbývá nám dílo dokonati. Nuž pojďme a dodělejme!*“²⁷

Církev, náboženství a veřejnost – Marek 2, 13 - 17

Jedním z nejvíce diskutovaných témat v rámci fungování církve (a tím myslím církev ve smyslu obecném, tzn., že toto téma se, alespoň dle mého názoru, týká všech církví, nejen tedy ČČSH) je mimo jiné problém postavení církve vůči státu a také postavení a úloha církve vůči politice. Jak se na toto téma Farský díval?

Ze všech možných způsobů, jak toto téma otevřít, si Farský vybírá ten, který je silně konfrontační, nekompromisní a bez jakéhokoliv „chození okolo“. Jednoduše vyřkne obecně známý fakt slovy: „*Vždycky znova nuceni jsme okolnostmi vnějšími brániti se snahám o zklerikalizování církve, tj. o zneužívání vlivu církve na politiku.*“²⁸ Optikou dnešní doby, která řeší politiku téměř 24 hodin denně, nám toto téma přijde až poněkud nadbytečné, nicméně si musíme uvědomit,

---

26 Náboženská lhostejnost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 211.

27 Tamtéž, s. 211.

28 Církev, náboženství a veřejnost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 492.

zejména v kontextu první kapitoly této práce, jak velkou musela mít již tehdy, v roce 1924, Farského slova váhu. A zejména když si uvědomíme, že se jednalo o dobu jen několik málo let po první světové válce.

Abychom ale nezabředli do již uvedených souvislostí: Farský dále pokračuje něčím, co lze nazvat zaměřením na jednotlivce. Hovoří zde o tom, že mnohdy se největší selhání církve odehrávají na úrovni jednotlivců, konkrétněji těch osob, které se nechají svést na scesti, zneužijí svého postavení a tak zneužijí církve pro svůj, často materiální, prospěch. V čem vidí Farský původ této skutečnosti?

V rámci tohoto kázání podává jednu z možných odpovědí, a to nepochopení toho, k čemu církev (a církve obecně) vlastně jsou. Doslova uvádí, že „*Příčina takového nepochopení jest ovšem neznalost úkolů církevních.*“²⁹ Mezi jeden z hlavních úkolů přitom řadí výchovný úkol, přičemž zde cituje církevní dokumenty. Na tomto místě si ovšem dříve nebo později musíme položit otázku jak konkrétně a v jakých oblastech života má církev působit jako výchovný element?³⁰ Také na tyto otázky se Farský snaží odpovědět. A důvod vysvětluje, již ve zmíněném kontextu s politikou, slovy: „... *aby politickým stranám a organisacím hospodářským a sociálním převychovala a případně pomáhala převychovávat lidi.*“³¹ Co můžeme z těchto slov vyčíst?

Dle mého názoru, postavení církve vůči státu z hlediska politiky a lidí bylo vždy komplikované. Farský si to samozřejmě uvědomoval a tak nalézá úlohu církve v roli jisté vychovatelky lidí, ovšem nikoliv ve smyslu např. vychovávání dětí, ale ve smyslu vychovatelky – tvůrkyně a podněcovatelky národního a politického cítění a kultury, která staví na základech křesťanské etiky. Přičemž jako příklad takového jednání v minulosti uvádí postavu Ježíše, vyobrazenou v perikopě evangelia apoštola Marka o Ježíšovi a jeho stolování s celníky. Zde v závěru Farský mezi řádky dává i určitý návod, jak se v takových situacích, o kterých jsme hovořili na začátku, máme zachovat. Na Ježíšově příkladu ukazuje, že nejen církev jako celek, ale i jednotlivci by měli proti takovému jednání aktivně bojovat.

---

29 Církev, náboženství a veřejnost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 493.

30 Pozn. autora: Uvědomuji si, že tyto otázky mohou znít až příliš laicky, až příliš jednoduše, nicméně bych s nimi rád na tomto místě pracoval, jelikož sám mám s těmito otázkami z prostředí laiků a též lidí nevěřících, mimo církve, dlouhodobé zkušenosti.

31 Tamtéž, s. 493

V závěru kázání Farský uvádí již jen toto posláni církve jako „*mravního lékaře společnosti*“³², přičemž jej vztahuje jak na sebe, tak i na CČSH.

Dětská výchova náboženská – Lukáš 2, 41 – 52

Při psaní podkapitoly této práce, která se snaží předložit analýzu těch Farského kázání, která se zaměřují k církevním záležitostem, jsem mimo jiné vycházel i z poznatků získaných v rámci tvorby první části. Vzhledem k tomu, že se podstatný kus svého života Farský pracoval a věnoval práci s mládeží, domnívám se, že je vhodné pro účely této práce analyzovat Farského vztah k této skupině věřících.

Farský v tomto kázání pracuje s látkou Lukášova evangelia, konkrétně s textem jeho druhé kapitoly, kde je čtenář seznámen s příběhem o malém Ježíšovi, který se v rámci pouti do Jeruzaléma ztratí svým rodičům. Ti ho posléze nalézají v chrámu, jak rozmlouvá s učiteli a veleknězi „o božích věcech“. Jak Farský tuto látku chápe?

Hned v úvodu se opírá přímo o slova Písma, které se vztahu Boha a dětí věnují, když začíná slovy „*Nikdo není Bohu tak blízko jako dítě. Protože není odvedeno od Boha hříchem, kterému se teprv učí.*“³³ Kromě toho ovšem své posluchače poněkud atakuje, respektive atakuje jejich představy a předsudky. Pokud totiž s laickou veřejností diskutujete právě na toto téma, tedy téma „dětí a Bible“, mnohdy se setkáte s názorem, že děti nemohou Písmu rozumět, případně, že do Písma děti vlastně ani nepatří. Sám mám také takovou zkušenost. Jak se zdá, i Farský měl zjevně podobné zkušenosti a tudíž i podobné motivy k této konfrontaci s posluchači, jelikož v této promluvě explicitně předává svůj názor, že „*Nebyly ty děti, které Ježíš stavěl posluchačům za vzor; o nic jiné nežli kterékoliv děti. Ani méně učenlivé, prostomyslné, ani méně vychovány a o mnoho zanedbanější, nežli bývají dnes.*“³⁴ Přichází s myšlenkou, že děti, právě proto, že jsou dětmi, jsou stále stejné, rozumově i vývojově, tudíž tím zdůrazňuje a vymezuje nadčasovost Ježíšova poselství. Co z tohoto faktu o neměnných charakteristikách dítěte jako takového, vzhledem k církvi a náboženství, vyvozuje? Farský se v tomto bodě snaží být konkrétní a především praktický, ve smyslu jak náboženství pro děti a mládež vyučovat a jak s nimi v procesu edukační reality pracovat.

---

32 Církev, náboženství a veřejnost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 494

33 Dětská výchova náboženská. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 193.

34 Tamtéž, s. 194

Konkrétně, boří ve své době zavedený pedagogický model „biflování“ a přísné kázně, když říká: „*Budete-li dítě mořiti učením nazpaměť dlouhých a těžkých formulí věroučných nebo mravoučných, nedivte se, že bude velmi záhy projevovati proti takovému „náboženství“ odpor a že hodina takové náboženské výuky jest dítěti i učiteli hotovou trýzní.*“³⁵ Tím samozřejmě boří léty zavedenou praxi výuky náboženství, která byla, na rozdíl od dnešní doby, praktikována nejčastěji samotnými duchovními. Podobně, jako v kázání *K otázce ženské*³⁶ přichází v rámci daného tématu s inovací, novou formou praxe, která v jeho době rozhodně nebyla samozřejmá. Posluchači ovšem měli právo na to se ptát, zdali jsou takové nároky od Farského kompetentní. Nejen na základě jeho minulosti před vznikem CČSH (pedagogické praxe) se domnívám, že ano. To také shodně potvrzuje i oblast jeho pedagogické tvorby i spisů, které trefně reflektuje O. Rutrle: „*Z doby jeho římsko-katol. kněžství pochází též učebnice Mravouka (r. 1916) ... Ve srovnání s jinými katol. učebnicemi vyniká Mravouka jasným smyslem a svobodomyšlným duchem.*“³⁷ Farský se tedy, na základě vícero důkazů – svědectví jeho bývalých žáků, jeho tvorby a četné reflexe třetích stran – nesnažil v rámci svého pedagogického působení dosáhnout pouze výsledků ve formě např. toho, že dítě umí odříkat z paměti modlitbu, ale i o kvalitu výuky ve smyslu pochopení dané látky studenty. Navíc se též snažil při výuce vytvářet kultivovaný prostor, kde vládne pozitivní atmosféra důvěry, ve které viděl velký potenciál, stejně jako v mládeži samotné. Dle mého názoru, slovy dnešní pedagogické vědy Farský zastával metodu pedocentrismu, tedy přístup pozitivního zaměření se na dítě. To ovšem není jediným poselstvím, které můžeme v rámci této promluvy nalézt. Jak z Farského slov vyplývá, uvědomoval si i určité nebezpečí, které je obecně s výchovou dětí spojeno, snaží se odhalit „odvrácenou stranu mince“: „*A ve 12 letech má dítě duši otevřenou celé pravdě Boží čisté. Ale také lži hříchu. Nenasytíte-li ji pravdou, bude se opájeti hříchem.*“³⁸ Setkáváme se s termínem *sytit* v souvislosti s dětskou duší. Vyložit se dá ovšem různě. Přikláním se k tomu výkladu, že slovem *syćení* je zde myšlena výchova samotná.

---

35 Dětská výchova náboženská. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 194.

36 Strana 36

37 RUTRLE, Otto. *Patriarcha Karel Farský novodobý hlasatel Ježíše Krista*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství v Praze, 1952, s. 171.

38 Dětská výchova náboženská. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 195.

Tento výklad též podporuje i Novákův rozbor: „*Farský si plně uvědomoval, že naše děti nejsou vychovávány jen v kostele a na náboženství. Daleko největší část svého času stráví v rodině a ve společnosti.*“³⁹ Můžeme tedy tvrdit, že Farský chápal výuku náboženství jako jeden z mnoha výchovných faktorů, nikoliv jako jediného a hlavního činitele v rámci výchovného procesu. V kombinaci s jeho názorem ohledně institucí klášterů a v nich žijících řeholních povolání tak lze usuzovat, že mimo jiné Farský svým specifickým způsobem nahlížel na vztah církve a státu. Tento aspekt bych se ale rád pokusil rozebrat v jiné analýze.

Náboženství chce svůj přirozený vývoj – Marek 4, 26 – 29

Chceme-li pochopit, jak Farský nahlížel na církev jakožto jednu z hybných sil vývoje dějin, věřím, že je třeba nejprve uchopit a analyzovat jeho pohled na dějiny náboženství z hlediska „hnacího motoru a srdce“ všech konfesí. V rámci první kapitoly této práce jsem již některé z Farského pohledů na dějiny církví v krátkosti objasnil. Jak ale vnímal náboženství v širších souvislostech?

Jako vhodný příklad vybírá Farský úryvek z Markova evangelia, konkrétně Ježíšovo podobenství o Božím království. Ten zde hovoří o tom, že jak v přírodě tak v záležitostech víry existují určité zákonitosti, které jsou neměnné, „přes které nejede vlak“. Na základě toho, jak Farský tato slova Písma vykládá, lze vyvozovat, že chápe nejen křesťanství, ale i veškerá ostatní náboženství tak, že nemají stejnou „výchozí pozici“ nejen v čase, ale také i v různých kulturách. Na konto tohoto uvědomění poté začne s určitým druhem komparace, zaměřené nejen na různá náboženství, ale obrací se též k úrovni jednotlivých křesťanských denominací, přičemž závažně kriticky nahlíží právě na římskokatolickou církev slovy: „*Jsou křesťané, kterým stačí odmodlit se jistý počet bohoslužebných formulí, kteří shledávají největší potěchu v mechanickém odříkávání 53 Zdrávasů a příslušných jiných modlitbiček různocových...*“⁴⁰. U těchto ironických slov, může posluchač vypožorovat ty momenty Farského myšlení, ve kterých se navenek projevuje mnoho ze skutečné povahy reformních činů.

---

³⁹ RUTRLE, Otto. *Patriarcha Karel Farský novodobý hlasatel Ježíše Krista*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství v Praze, 1952, s. 170.

⁴⁰ Náboženství chce svůj přirozený vývoj. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 375.

Vidíme určité prosakování toho, co si Farský o náboženském životě opravdu myslí, což můžeme také vidět např. v analýze kázání *K otázce ženské*⁴¹, tedy jeho názory k předpisům a dogmatickým nařízením. V této chvíli by se mohlo zdát, že Farský se uchyluje pouze ke skepsi a kritice, ovšem není tomu tak. Protože je křesťanem a snaží se jím být co nejvěrněji, ostatní křesťanstvo nezavrhuje, nýbrž se snaží posluchačům vysvětlit důvod těchto poměrů: „*A nezazlívejme jednomu nebo druhému, že nejsou dosud půdou vhodnou a zpracovanou pro duchovněji chápání náboženského života a jeho nauk. Nemohou za to.*“⁴² Zde a také z předchozích Farského slov vidíme, že se snaží dělit život v církvi a prožívání náboženství dle určitého stavu vyspělosti (a tedy vývoje) na církve formální – nařizující život dle dogmatických a formálních nařízení, a církve duchovní – kdy věřící nejsou tolik svázáni různými předpisy a pravidly, protože je už do takové míry nepotřebují. Podobné dělení potvrzuje i Spisar: „*Farský dělí církve na dogmatické, vázané určitým učením a určitou soustavou věroučnou, danou a vhodnou snad v určité době pro tu dobu právě, a na církve svobodné.*“⁴³ Proč uvádím tuto souvislost? Uvádím jí proto, že se domnívám, že bez uvedení a pochopení tohoto dělení církvi není možné dále postoupit, chceme-li více rozklíčovat Farského náhled na ně. Farský uvádí na příkladu Ježíše, že evangelizace, šíření víry, je „... *v podstatě výchova lidské společnosti. A jako každá výchova musí i ona dbáti vychovatelských zásad správného nenáhlého postupu.*“⁴⁴ Těmito slovy se, věřím, objevuje a otevírá, stejně jako v kázání *Dětská výchova náboženská*⁴⁵, propojení náboženství a pedagogiky, kdy Farský nezapírá svou učitelskou minulost, ba naopak ji využívá k vyjádření svých cílů. Přichází zde tedy s požadavkem, zjednodušeně vyjádřeno učit pouze to, co je subjekt schopný na základě svého věku a vývoje pochopit. Staví se tak přesně do kontrastu ke katolickým zásadám výuky náboženství doby minulé a doby současné (kdy současností máme na mysli dobu, ve které Farský žil). Svou váhu ale současně dává určitému předporozumění jedince, tudíž formální stránku náboženského vzdělání nezavrhuje.

---

41 Srov: strana 36 této práce.

42 Náboženství chce svůj přirozený vývoj. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 376.

43 SPISAR, Alois. *Ideový obsah postil Dr. Karla Farského*. Praha: Nakladatelské družstvo "Blahoslav", Praha II, Krakovská ul. 7, 1952, s. 69.

44 Náboženství chce svůj přirozený vývoj. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 377.

45 Srov: strana 24 této práce.

Toto formuluje následovně: „*Vyšší mravní požadavky a vyšší představy o Bohu vůbec, podávané lidstvu nevychovanému předčasně bez předchozí průpravy, nebyly by nalezly pro sebe půdy a byly by vyzněly naprázdno.*“⁴⁶ Navzdory veškerému reformnímu snažení se tedy Farský snaží „stát pevnýma nohama na zemi“ a zapojuje racionalitu. Snaží se najít poměr mezi vzděláním a nepopsatelnou zkušeností s Bohem a posléze mezi těmito dvěma veličinami nalézt rovnováhu, přičemž ty kapitoly vzdělání obsahující chyby se snaží eliminovat právě dějinným vývojem, tzn. že každá následující generace je úkolována tou předchozí tyto chyby a omyly neopakovat.

Tento náhled uzavírá slovy „*A po časech přijdou noví lidé naši, vyrostlí již kulturou naší setby. Těm se zodpovíme z díla setby své.*“⁴⁷ Tímto poselstvím ovšem Farský tak úplně svou promluvu nekončí, snaží se zohlednit a připomínat nutnost nadále těžit z již dosaženého pokroku. Zakotvení tohoto požadavku vidí právě ve slovech a příkladu Krista, respektive jeho podobenství o setbě, kdy ve vývoji nemůžeme předbíhat žádné vývojové stádium.

Křesťanská reformace žádá si celého člověka – Lukáš 14, 26 – 33

Během výběru kázání, která by pro účely této práce mohla dobře sloužit jako demonstrace Farského názorové a postojové orientace v otázkách církevních, jsem narazil na poněkud emotivnější záznam z roku 1923, který, domnívám se, poněkud „klame tělem“. Tento záznam ve sbírkách nalezneme pod názvem *Křesťanská reformace žádá si celého člověka*, nicméně, jak vyplývá z následující analýzy, se nezaměřuje na člověka jako jednotlivce, ale na rodinné vztahy. Není obtížné pochopit, proč se Farský zaměřuje právě tímto směrem – rodinné vztahy jsou vztažitelné na každého člověka, každý s nimi má nějakou zkušenost. Výchozím textem pro tuto promluvu je perikopa z Lukášova evangelia, která předkládá Ježíšova slova k zástupům ohledně výzvy k následování, mimo jiné z hlediska osobních nároků na každého člověka, přičemž tyto osobní nároky se týkají právě rodiny, tedy lásky k bližním.

Farský začíná svou exegezi tohoto textu kritikou toho, jakou prioritu dávala kultura a náboženství lásce k bližnímu, respektive jak ji vykládala. Rozumí se kultura a náboženství, které křesťanství předcházely a jejich popis nalézt přímo v Písmu.

---

46 Náboženství chce svůj přirozený vývoj. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 377.

47 Tamtéž s. 379.

Mám na mysli judaismus, u něhož Farský neváhá připomenout a dokonce zdůraznit i taková rozhodnutí, která vedla ke krveprolití: „*Ano, levité dovedli ostríhati výroky Hospodinových až do té míry, že poslechli i povelu Mojžíšova a vrhli se na lid pokolení židovských, účastný slavnosti posvěcení zlatého telete, a pobito bylo toho dne do dvaceti tisícův lidí.*“⁴⁸ K takto zaznamenaným událostem Starého zákona se Farský staví značně kriticky, přičemž se od jakékoliv formy násilí distancuje a snaží se své posluchače upozornit na nebezpečí pokřiveného výkladu, kdy se opírá přímo o Ježíše: „*Ježíš je dobrý a laskavý ke každému, takové chce mít všechny lidi, chce dokonce i milovati nepřátele...*“⁴⁹ S úspěchem bychom mohli na základě citovaného říci, že v otázkách rozepří je pro Farského hlavním imperativem láska k bližnímu, což se snaží dále ilustrovat právě ve slovech, věnujících se otázkám víry a rodiny.

Pokud lze uvedený fenomén pro účely této analýzy takto nazvat, svůj výklad Farský zaměřuje na palčivý společenský problém, který byl a je i dnes do jisté míry tabu, a tím jsou „sňatky z rozumu“. Zároveň uvažuje nad tím, jak moc velkou překážkou jsou pro jedince jeho rodinní příslušníci, překážkou na cestě víry a jak se s takovým fenoménem vyrovnat. Aby toto zamyšlení učinil legitimním, Farský se znovu ubírá k Ježíšovu životu „*Neboť čteme v Evangelii Markově (3, 20-21; 31-35), že příbuzní jeho, uslyševše o tom, jak chodí po kraji a káže, ..., přišli, aby ho vzali (domů); neboť pravili, že se pomínul smyslem.*“⁵⁰

A právě zde se dostáváme k bodu, který jsem již v úvodu této analýzy zmínil – snad proto, aby posluchačům nepřipadala slova evangelia příliš vzdálená realitě, příliš abstraktní, uchyluje se Farský k metodě, která se mu zřejmě v tu chvíli zdá logická – začne, laicky řečeno „hrát na emoce“ a hovoří o příkladu oddanosti křesťanské etiky u malého chlapce, který se obětoval pro svého topícího se bratra. Zde se ovšem nemohu ubránit názoru, který vybízí ke ztotožnění se s pomáhajícím chlapcem, a to tomu názoru, zda Farský nezašel v tomto konkrétním případě až příliš daleko. Samozřejmě, předložená příhoda malého chlapce, který položil svůj život za svého bratra a pro jeho záchranu je jistě činem, který si zaslouží maximální možnou úctu a náš obdiv. Nicméně se osobně domnívám, že v rámci homilie, zaměřující se na rodinu, by se jistě dal využít i jiný příklad lásky k bližnímu.

---

48 Křesťanská reformace žádá si celého člověka. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 335.

49 Tamtéž, s. 335.

50 Tamtéž s. 335.

Zejména na slabší povahy musel tento příklad znít z úst Farského až mrazivě, o to více, když Farský tuto část své promluvy končí větou „*Toť ten fond, ten kapitál, s kterým dlužno začít uřednictví Ježíšovo.*“⁵¹

Mnohý jiný kazatel by po takové „studené sprše“ ve svém uvažování poněkud otočil, ubral by na síle a své vyjadřování zmírnil. Nicméně Farský ostřejší tón svých slov ani nadále neopouští. V tomto případě se posluchači až do poslední chvíle se může posluchači zdát, že pro veškerou tvrdost a nekompromisnost svých slov není zjevného důvodu. Ovšem, tak jako např. v první kapitole této práce je to opět dějinný kontext, kterým lze částečně tyto motivace ospravedlnit, když v závěru přímo tento kontext objasňuje: „*U příležitosti vzpomínek na naše osvobození stačí uvědomit si, že nebylo by svobody naší, nebýt toho, že se naši osvoboditelé zřekli všeho, co měli...*“⁵² To je silný důvod k tomu, být ke svým posluchačům náročný.

Můžeme my dnes, 98 let od doby, která uplynula od vyřčení této homilie, být dostatečně kompetentní k objektivnímu posouzení Farského motivace? Ne tak úplně: studium dějinných a církevních kontextů nám jistě může poskytnout hlubší náhled, nikoliv ovšem stoprocentně věrnou rekonstrukci. Logickou úvahou můžeme dojít k závěru, že ve vypjaté situaci nově vzniklého státu se Farský snažil odpovídat na jistou společenskou potřebu „mít své hrdiny“. Je logické, že se Farský, tak jako mnozí jiní, ve světle událostí, báli o další existenci a směřování našeho státu – zde mám na mysli zejména atentát na ministra financí Aloise Rašína 5. ledna roku 1923⁵³. Pokud by dnešní kazatel chtěl kázat podobným stylem a na stejné téma, je otázkou, jaký příklad (místo příběhu o chlapci, který se obětoval) by byl pro současné posluchače vhodný. Proto se v rámci psaní této práce nemohu stavět do role arbitra.

Na druhou stranu ovšem můžeme říci jedno – kázání jako tato nám mohou, byť se taková myšlenka na první pohled jeví jako kontroverzní – sloužit jako jeden z možných druhů připomínky toho, že jakákoliv kazatelská činnost, v jakékoliv době, by dle Farského dochovaných názorů a počinů neměla být pouze pasivním výkladem,

---

51 Náboženství chce svůj přirozený vývoj. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 337.

52 Tamtéž, s. 337.

53 HERTL, David. Rok 1923: Atentát na Aloise Rašína. *Český rozhlas Plus* [online]. Praha: Český rozhlas, 2020, 29. říjen 2020 [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/rok-1923-atentat-na-aloise-rasina-7557824>

nýbrž by se měla posluchačů nějakým způsobem dotýkat, ať už pozitivně nebo negativně. Domnívám se totiž, že pouze pasivní výklad Písma by mohl vyjít naprázdno a nezanechal by v posluchačích tak silnou stopu.

**Nehleďte jeden každý jen svých věcí, ale každý také toho, což jest jiných –
Marek 3, 1 – 6**

Během svého bádání v oblasti toho, co bychom mohli nazvat „Farského eklesiologií“, jsem narazil na záznam homilie z roku 1924, který staví na stejném úryvku třetí kapitoly Markova evangelia, jako tak tomu je v případě analýzy s názvem *Sociální nepoctivost* v kapitole věnující se etickým kázáním. Jak na příběhu Ježíše uzdravujícím ruku nemocného vykládal Farský své eklesiologické myšlenky a postoje? Domnívám se, že kromě eklesiologického aspektu bude dobře patrné, co Farský rozuměl tématem člověka jako takového.

V případě tohoto kázání Farský uchopuje dotyčný text Markova evangelia poněkud jiným způsobem. Zatímco v mnoha ostatních promluvách užívá stylu, kdy silně prakticky nastiňuje výchozí situaci, v tomto případě tak sice činí také, ovšem, troufám si říci, že zde postupuje až přírodovědným stylem, v rámci kterého demonstruje jednu klíčovou lidskou vlastnost – částečně biologicky zakořeněný, částečně psychologický, duševní – předpoklad, že ostatní druhy jsou pro nás automaticky ohrožením a nepřítelem. Přičemž z tohoto logického obratu Farskému vyplývá, že v tomto boji o přežití jsou nejúspěšnější a tudíž i „nejzlejší“ dravci a jako prvního vidí právě člověka: „*I člověk je dravec. Zabíjí živočišstvo netoliko na svou obranu, nýbrž i pro potravu,...* Člověk je z nejhorších dravců.“⁵⁴ Co lze z těchto slov vyčíst? Domnívám se, že v rámci různých dosavadních církevních tradic (přičemž zde mám na mysli tradice vícero ostatních církví) přichází Farský s dalším možným výkladem toho, kde a proč se v člověku rodí, mohli bychom říci, „predestinace ke hříchu“. Zatímco mnozí jiní viděli jako největší příčinu k páchání hříchu právě dědičný hřích (o této problematice hovořím také v kapitole 2.1), Farský zde nastiňuje další důvod – biologický.

---

⁵⁴ Nehleďte jeden každý jen svých věcí, ale každý také toho, což jest jiných. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 477.

Tuto domněnku potvrzuje také Spisar: „*Farský vidí sklony člověka k zlému, sklony, které mají svou živnou půdu v živočišné stránce člověka.*“⁵⁵ Čtenář nebo posluchač, který by se začel nebo naslouchal tomuto kázání až sem, by bez další znalosti mohl logicky očekávat další myšlenkový vývoj, který by se zabíral přirozenou špatností člověka. Ovšem, takové pokračování se neodehrává, právě naopak. Z dalšího vývoje se dozvídáme, že celá tato část o člověku je pouze jakýmsi odrazovým můstkem pro hlavní téma, kterým je eklesiologická polemika, s přihlédnutím ke katolickému původu církve.

Aby mohl Farský touto polemikou plynule navázat, nejprve se kategoricky distancuje od všech církví a náboženství, která tuto zmíněnou, biologicky vrozenou dravost v člověku pěstují v zájmu šíření víry. Zde je nutno podotknout, že se nezaměřuje pouze na křesťanský svět, ale i na oblast Islámu: „*Je nám zlopověstná sveřepost mohamedánského Turka řítícího se do boje za mocným slibem rajských rozkoší...*“⁵⁶ V rámci tohoto distancování si tedy nelze nevšimnout, že nehledě na konfesi či historické zasazení, pohlíží na násilí Farský ve všech případech stejně – negativně. A jak jsem již uvedl již dříve v rámci této analýzy, všechny tyto násilné tendence svým vztahováním na CČSH a k jejímu původu využívá k popisu – ze své optiky ideálního – obrazu církve. Jako jeden z historických důvodů k reformám, které vyvrcholily vznikem CČSH, neuvádí společenskou evoluci či rozluku v teologických otázkách, ale v tomto (z mého pohledu do značné míry unikátním) případě uvádí onu agresi „*Násilnictví církve řím. kat. vypudilo nás z ní. ... Starým katolickým církvím nepodařilo se oprostiti od zděděného dravectví, proti němuž tak nekompromisně vystoupil Kristus. ... A přece naše církve vykazuje úspěchy dobré.*“⁵⁷ V důsledku tedy vidíme, že jedním z důvodů vzniku CČSH nebyla pouze sama netolerantnost a agrese jí plodící, nýbrž historická zkušenost, kdy se církev „mateřská“ nedokázala z této zkušenosti poučit, ba co víc, na základě toho se dokonce (v očích Farského) přímo rozlučuje s Kristem.

V základních rysech tedy vidíme ideální charakter církve jako takové – společenství věřících, které je mírumilovné, nevede svaté války a v důsledku tedy v souladu s kulturním vývojem vede náboženský dialog s ostatními církvemi a konfesemi. Je ovšem patrné, že Farský se snaží předat v rámci své promluvy ještě jednu, pro něho typickou, myšlenku.

---

55 SPISAR, Alois. *Ideový obsah postil Dr. Karla Farského*. Praha: Nakladatelské družstvo "Blahoslav", Praha II, Krakovská ul. 7, 1952, s. 98.

56 Nehleďte jeden každý jen svých věcí, ale každý také toho, což jest jiných. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 477.

57 Tamtéž, s. 478.

Tato myšlenka se, stručně řečeno, projevuje zaměřením na jedince: „*Dosud i my jsme dravci na sebe a stará dravost je v nás a dereme a trháme se ještě dost a dost vespolek. A i to musí přestávat.*“⁵⁸ Farský nevnímá proces ideálního života církve ani zdaleka jako dokončený, spatřuje v něm v závěru nikdy nekončící proces určitého druhu kultivace, převýchovy člověka, jehož cílem je kromě života s Bohem také nenásilí, v čemž se identifikuje s postavou Krista. V tomto bodě se nemohu ubránit zamyšlení, které bych formuloval otázkou: Bylo tohoto ideálu napříč světovými náboženstvími dosaženo? A vzápětí si odpovídám, že nikoliv. Stoupající tendence násilí ve společnosti, nejen toho náboženského, nám prozrazuje, že nikoliv všechny, ale mnohé snahy jako ta Farského, v celosvětovém měřítku byly do dnešních dnů vyslyšeny. Jak se domnívám, na záznamu Farského kázání je viditelné, že se rozhodně nejedná o takový fenomén v chování a dějinách lidstva, který by bylo možné, takříkajíc „na povel“ zarazit.

To ovšem neznamená, že bychom veškeré násilí mohli univerzálně vysvětlit jednoduchou vrozeností tohoto jednání. Naopak se domnívám, že stejně jako v době Farského, tak i v naší době, je toto chování a tendence potlačovat jej nemalou a nikdy nekončící výzvou. A pokud se chceme někdy pokoření této mety přiblížit, je třeba začít na úrovni osobních vztahů. Zde bych si na závěr dovil citovat slova z přednášky jednoho z bývalých profesorů Husitské teologické fakulty, prof. ThDr. Zdeňka Kučeru, Dr. phil.h.c.: „*Láska k bližnímu a ke světu se děje v činu.*“

---

⁵⁸ Nehledejte jeden každý jen svých věcí, ale každý také toho, což jest jiných. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 479.

2.2.1 Shrnutí analýz kázání k věcem církevním

Jak jsem uvedl již na začátku kapitoly 2.2 této práce, uvádím v jejím závěru stručné bodové shrnutí základních myšlenek a poznatků Karla Farského, které jsem zaznamenal na základě výše vypracovaných analýz. Toto shrnutí vždy uvádím na konci každé z podkapitol, které se Farského kázáním věnují. Jaké hlavní myšlenky tedy Farský tedy v otázkách církevních zastával?

- Jako vhodný způsob počátku reformy vidí ten směr, kdy veškerá aktivita probíhá směrem „zespodu“, to znamená směrem od společnosti věřících ke kléru, tedy v řádu církevní hierarchie směrem nahoru, nikoliv obráceně.
- V rámci tohoto procesu vidí Farský jako největší nebezpečí zklerikarizování církve, ve smyslu přílišného autoritářství v církvi, kdy veškeré dění a moc přejímá klérus, nikoliv společenství věřících. V tomto ohledu vidí Farský jako účinnou prevenci zaměření na jednotlivce z hlediska výchovy, přičemž toto považuje za jeden z hlavních úkolů církve.
- Velkou důležitost Farský přisuzuje výchově mládeže, kdy se snaží přicházet s novým modelem výuky náboženství. V tomto modelu se kromě tvrdých znalostí snaží k nim přidružit i kvalitativní stránku, tedy pochopení probíraného učiva. Z hlediska pedagogického lze tedy říci, že Farský preferuje ideu pedocentrismu.
- V otázce samotného náboženství Farský zastává názor, že náboženství je jedním z přímých hybatelů dějin, přičemž přichází s vlastním dělením církví podle vyspělosti náboženského života jejich členů na církve svobodné a dogmatické.
- Negativně se Farský staví k církevním tradicím klášterů, které chápe jako potlačení lidské svobody.

2.3 Kázání ke svátostem

Během svého bádání a zvažování toho, jakou další skupinu homilií (dle probíraných témat) pro analýzy vybrat, jsem se rozhodl k volbě těch, ve kterých Farský hovoří o některých ze sedmi svátostí (Křest, Břmování, Eucharistie, Svátost smíření, Svátost nemocných, Svátost manželství a Svátost kněžství). Samozřejmě si uvědomuji, že v rámci tohoto tématu neanalyzuji všech těchto zmíněných sedm svátostí, zaměřil jsem se proto pouze na ta, která, alespoň dle mého názoru, dobře vykreslují ty Farského postoje a názory, kterými zřetelněji působil na společenství věřících.

Potřeba křtu – 9. kapitola Markova evangelia

Pro úvod kapitoly práce jsem vybral krátké, ale zato velice netradičně a přitom trefně pojaté kázání z roku 1924. Navzdory tomu, že by se pro úvod kapitoly jistě našla vhodnější homilie, vybírám právě tuto homilii pro svou kombinaci síly a zároveň stručnosti a jednoznačnosti sdělení.

Toto kázání začíná krátkým úryvkem z Markova evangelia, ve kterém se setkáváme s Ježíšem podávajícím jasnou zprávu o tom, jak by se křesťanská společnost měla chovat k tomu nejcennějšímu, co jí bylo Bohem svěřeno – k dětem. Farský se nezatežuje dlouhými úvodními proslovy, jde rovnou k jádru tématu. Nejprve hovoří o tom, že Ježíš je příkladem toho, že navzdory skutečnosti, že neměl děti, nebyl tedy otcem, tudíž neměl patřičné zkušenosti, měl děti v hluboké úctě a oblibě. Nejvíce Farský zdůrazňuje Ježíšův dar pro lidstvo a zejména pro křesťany, když opakuje jeho slova: „*Kdož koli by jednoho z takových pacholátek se ujal, mne se ujímá, a ne jen mne, nýbrž toho, od něhož poslán jsem. Ale kdož koli by pohoršil jednoho z těchto maličkých důvěřivých, mnohem lépe by mu bylo, kdyby zavěšen byl žernov osličí na hrdlo jeho a on hozen byl do moře.*“⁵⁹ Člověk – křesťan má mít ve vztahu k dětem naprosto jasno, bez diskuzí, či nějakých podmínek. Na první pohled (či poslech) se nemusí příjemci sdělení zdát, že právě taková evangelická látka může být vhodná pro křest; mohl by ji spíše směřovat do skupiny kázání věnující se etickým tématům. Farský ovšem v následujících nemnoha výrocích, velmi výstižně, tuto možnou prvotní domněnku vyvrací.

---

⁵⁹ Potřeba křtu. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 513.

Nevyvrací jí ovšem argumenty učeně teologickými či nějak výrazně odbornými, šroubovanými formulacemi, právě naopak. A to příkladem ze svého života, na příkladu hrubě se chovající matky ke svému dítěti, kterou potkal na přestupní zastávce jedné z tramvají. Nejedná se o příklad nějaké extrémně těžké životní situace, uvádí příklad z každodenního, obyčejného života. A právě toto je jeden z momentů, kdy se projevuje Farského kazatelské mistrovství a umění zaujmout.

Právě ve špatné výchově, ve špatném zacházení s dětmi vidí, Farský jeden z důvodů mravní špatnosti tehdejší společnosti, což vyjadřuje slovy: „*Tu se pak ptejme, odkud běře se zkaženost společnosti a jednotlivců jejích. Vždyť si sami vychováváme své děti ke zkaženosti!*“⁶⁰ Farský v roce 1924 zjevně nemohl ani v nejmenším tušit, jak moc bylo právě toto jím vyřčené poselství nadčasové, vzhledem k tomu, že v posledních letech v naší společnosti problémů s týráním dětí přibývá⁶¹. Právě zde Farský vidí onu nutnost, potřebu křtu. Právě u dospělých, u rodičů vidí potřebu této svátosti nejvyšší, aby právě něco tak posvátného a citlivého, něco, co určuje budoucnost nejen křesťanské, ale i celosvětové společnosti, jako je výchova a vztah k dětem, bylo u všech neoddiskutovatelně definováno. Definováno křesťansky, tedy hlavně na základě lásky. Své kázání pak Farský zakončuje pouze stručným, zato silným apelem: „*Zastyd'me se nad tou svou 'kulturou'*“⁶².

K otázce ženské – Lukáš 7, 36 – 50

Během svého bádání a hledání po těch vybraných kazatelských počinech, které v rámci daných témat dobře vystihují Farského myšlenky a poselství, jsem narazil na toto kázání z roku 1924, které se věnuje již odněpaměti komplikované otázce postavení žen ve společnosti. Byť se zde nehovoří o svátosti manželství přímo a není explicitně o ní, pevně věřím, že s tímto tématem silně souvisí a navíc odhaluje mnohé o tom, jak vůbec Farský ženy jako takové a svátost manželství vnímal.

Farský v tomto kázání rozebírá perikopu z Lukášova evangelia o Farizeovi a hříšnici.

---

60 Potřeba křtu. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 513.

61 Týraných dětí přibývá, častěji jsou také odebírány z rodin, ukazují statistiky ministerstva. *Aktuálně.cz* [online]. Praha, 2016, 19.5.2016 [cit. 2021-5-23]. ISSN 1213-0702. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tyranych-deti-pribyva-casteji-jsou-take-odebirany-z-rodin-uk/r~17a1da701dce11e68d00002590604f2e/?redirected=1534436043>

62 Potřeba křtu. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 514.

A jak u něho bývá zvykem, své kázání začíná opět konfrontačním stylem, kterým zároveň zasadí zamýšlený problém do aktuální doby: „*Od dob Kristových nepokročilo řešení ženské otázky o mnoho. Nechlubme se nic.*“⁶³

Těmito slovy tedy hned v úvodu dává jasně najevo, že i přes veškerý kulturní a společenský pokrok se naše společnost v mnohých zásadních otázkách nikam neposunula, čímž jasně uvádí nadčasovost Ježíšova díla.

Tento fakt ovšem neopouští a pokračuje v něm dál, přičemž se opírá o „tvrdá data“ z posledního poválečného sčítání lidu, kterým poukazuje na skutečnost, že v jeho době existuje situace, ve které se nacházejí řádově stovky tisíc žen – různého věku, původu i vzdělání - o které není postaráno. Vzhledem k tomu, že se Farský ve svých postilách snaží o praktický náhled na problémy ve společnosti, v čem vidí cestu ven?

Aby na tuto otázku dokázal odpovědět, kráčí cestou od původce problému. Tohoto původce, s ohledem na dějinnou epochu kdy kázal, není těžké uhodnout – je jím první světová válka. Řečeno jednodušeji, válka v kontextu tohoto problému „odebrala“ násilnou cestou podstatnou část mužské populace, přičemž za jedny z primárních obětí označuje Farský právě ženy, když říká: „*Mužové byli válkou vybiti. Ženy tvoří největší a nikde neuznané procento poválečných sirot.*“⁶⁴ Z těchto slov kromě již řečeného také cítíme Farského snahu naznačit další podstatný problém – přehlížení této situace oficiálními autoritami, tedy státem a jeho představiteli. Slovy „*nikde neuznané*“ ukazuje, že si je tohoto faktu vědom, ba co víc, niterně jej toto přehlížení rozhořčuje, což dává svým kázáním jasně najevo.

Tímto, mohli bychom říci „sumářem současné situace“ ovšem s vymezením problému Farský končí a přechází do další části, kde své posluchače seznamuje (a dle mého názoru, také dějinně vzdělává) s tím, jak se s poválečnými populačními problémy vyrovnávaly ostatní, časově předcházející, světové kultury. Zde tedy uvádí nikoliv jeden či dva, ale hned tři příklady, přičemž, v mých očích skrze téma této práce nejzajímavější je právě ten poslední, kterým také Farský poměrně ostře kritizuje jednu z nejstarších náboženských tradic – existenci klášterů a tradici klášterních řeholí, konkrétně potlačování svobody člověka.

---

⁶³ K otázce ženské. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2, Krakovská 7, 1952, s. 515.

⁶⁴ Tamtéž, s. 516.

Poté, co Farský popíše historickou zkušenost, kdy nijak nezaopatřené ženy a dívky (tedy ty, které z výše uvedených důvodů nenalezly ženicha) byly odesílány do klášterů, dává najevo svůj silně negativní postoj tvrzením: „*V náhradu za život rodinný odsuzovány takto ženy přebytečné ke cvikům pobožnosti, která by jim dala zapomenouti na svět, za jehož hříchy bylo pykati jim ve vězeních klášterních. Neboť ničím jiným klášterní klausura (uzavřenost) není.*“⁶⁵ Co z těchto slov můžeme vysledovat? Farský zde naprosto nekompromisně „sahá“ na jednu z nejstarších křesťanských tradic, starou již tisíce let a do nemalé míry ji podrobuje kritice. Na rozdíl od mnohých, zejména katolických, církevních otců a myslitelů (kteří tradici řeholí vždy považovali za posvátnou instituci, ze které vzešlo i mnoho svatých), nazývá řeholnice odsouzenkyněmi a klášter nazývá přímo vězením. Kromě toho také nazývá klášterní praxi slovy „cvikům pobožnosti“, jelikož přesně takové projevy náboženského života Farský přímo odsuzoval. Tuto myšlenku referuje také Spisar, když vysvětluje: „*Náboženský život ustrnulý na neměnitelných dogmatech čili člancích víry přestává být životem a stává se odumřelým formalitářstvím. Církev, která se rozhodne ustrnouti na neměnitelných formulích jisté doby, přestává být činitelem života náboženského...*“⁶⁶

Nicméně, Farský se dále v rámci své promluvy také věnuje silně aktuálnímu tématu péče o tyto ženy společností samotnou, kdy se zabývá skutečností, kdy právě logický poválečný pokles životní úrovně zapříčinil ještě další progresivní zhoršení životní situace žen, které mnohdy nikoli žijí, ale pouze přežívají, či doslova živoří. A právě v tuto chvíli přichází Farský dosud s největším apelem: „*I jest velkou a slavnou nepomíjitelnou povinností společnosti pečovati o to, aby o životní existenci každé ženy bylo postaráno ..., pomoci dívkám a ženám přizpůsobiti se novým nárokům samostatného života vzdělávacími kursy a pod.*“⁶⁷ Zde můžeme vidět, jak Farský na ženy nahlížel. Dozvídáme se, že od tradičního modelu, kdy je žena v domácnosti a muž materiálně pečuje o rodinu, Farský upouští. A činí tak proto, že, viděno jím samým, není ani jinak na výběr. Opouští tedy model „matky v domácnosti“, čímž přichází s něčím, co bylo dosud silně kontroverzní novum – žena, která se aktivně podílí na materiálním zabezpečení sebe sama (a případně i dětí, pokud je např. svobodnou nebo ovdovělou matkou).

---

65 K otázce ženské. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2, Krakovská 7, 1952, s. 517.

66 SPISAR, Alois. *Ideový obsah postil Dr. Karla Farského*. Praha: Nakladatelské družstvo "Blahoslav", Praha II, Krakovská ul. 7, 1952, s. 11.

67 K otázce ženské. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2, Krakovská 7, 1952, s. 518.

Farský přichází s modelem ženy, která se aktivně vzdělává i v dospělém, produktivním věku. V čem vidí zdárný předpoklad k uskutečnění takového modelu? Spatřuje jej v pozitivní nábožensko – mravní výchově, když říká: „*Ale všecko by to mnoho nepomohlo, kdyby nepodařilo se nám vybavit dívku a ženu vstupující do života s pevným přesvědčením nábožensko-mravním, jež by založeno bylo na klidném, věcném názoru životním.*“⁶⁸

V závěru své promluvy představuje Farský na příkladu Ježíše a hříšné ženy možný způsob, jak bychom se my jakožto děti Boží měli k takovým situacím stavět – neotáčet se k lidem v nepřízni osudu zády, ale stát se jim jakýmsi kompasem na jejich cestách k překonání „zlých časů.“

Žena hříšnice – Lukáš 7, 36 - 50

Jak jest obecně známo, mezi sedm svátostí patří Svátost manželství. Vzhledem k tomu, že jedním z největších rozdílů mezi ČČSH a římskokatolickou církví (ze které vznikla) je právě otázka celibátu a tedy i manželství, pro analýzu vybírám kázání z roku 1922. Zde Farský káže na základě příběhu o ženě hříšnici, který již známe z kázání předchozího a které je v důsledku poměrně značně podobné. Nebo tomu tak není? Lze vidět v jedné perikopě Lukášova evangelia vícero motivů? Na prvních slovech Farského v rámci této promluvy se může zdát, že se tentokrát Farský ubírá více biblicky a zaměřuje se na postavu Ježíše. Ovšem, jak vyplyne z následujících řádků, není tomu tak.

Aby mohl na téma svátosti manželství ze svého pohledu vůbec začít hovořit, připomíná Farský svým posluchačům Ježíšův náhled na tuto posvátnou instituci slovy: „*Mluví o stavu manželském v horském kázání (Mat. 5,27-32). Tam stanoví nerozlučitelnost manželství i čistotu a posvátnost obcování manželského.*“⁶⁹ Lze se tedy, ať už v jakékoliv době, vypořádat s takovým unikátním, mohli bychom říci, ultimátním přístupem? Farský přichází se svým výkladem vztaženým ke společenským poměrům. Tuto polemiku nejprve zahájí vysvětlením, proč, svému ultimátnímu přístupu navzdory, Ježíš onu ženu hříšnici neodsuzuje, a to na základě kontextu, který si Ježíš uvědomoval: „*Proč ji neodsuzuje? Protože se na zcestí ocitla vinou špatné výchovy a farizejské morálky ostatní společnosti.*“⁷⁰

---

68 K otázce ženské. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2, Krakovská 7, 1952, s. 518.

69 Žena hříšnice. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2, Krakovská 7, 1952, s. 55.

70 Žena hříšnice. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2, Krakovská 7, 1952, s. 55.

Tím Farský zasadí svůj veškerý další výklad do specifického tématického rámce, který bychom mohli vyjádřit vazbami Zjevení – výchova – člověk, popisovaný nejčastěji praktickou cestou, skrze příklady ze života, což je pro Farského typické. Na základě tohoto zasazení se posléze začíná zabývat nejprve tím, jak se současná společnost z hlediska různých lidských údelů, tedy povolení vůbec k možnosti uzavřít svátost manželství, staví. A jeho slova jsou značně kritická: „*Poměry společenské, hospodářské, vojenská služba, školství, úřady, služba četnická a u finanční stráže atd. nedovolují velmi zhusta mladým lidem v nejprudším rozpuku života vstoupiti ve sňatek ... Lidské instituce mísí se tu do běhu řádu vyššího, přírodního.*“⁷¹ Neplatí tedy, alespoň v očích Farského, jak se mnohá laická (a nevěřící) společnost domnívá, že Písmo a Ježíšovo učení se staví proti přirozenému běhu věcí, ale právě ona společnost svými, mnohdy neopodstatněnými (či nepřiměřenými) pravidly brání člověku uplatnit jeden z nejpřirozenějších projevů lidství (pokud to tak pro účely této analýzy mohu nazývat) – lásku k bližnímu naplnit ve svazku manželském.

V tomto bodě ovšem Farský zachází ještě dál, když přináší kromě výše zmíněného také jednu z hlavních příčin (protože ke hříchu se vždy nakonec rozhoduje člověk sám, nikoliv jeho prostředí) toho, proč zejména mladí lidé hřeší proti šestému přikázání. Tuto příčinu nalézá v tom, že právě pod tlakem se jedinec často rozhoduje špatně, což vyjadřuje slovy: „... *proto vytváří se v mladých myslích zmatek, chaos ... z nichž znáti pohrdání vůči všemu školáckému nebo církevnímu mentorování a pochybovačnou skepsi vůči celé výchově a její autoritě.*“⁷² V důsledku tedy můžeme (stejně jako na mnoha jiných místech) vidět Farského důraz na osobní zodpovědnost člověka za své činy, v souladu se svobodou svědomí. Zodpovědnost má každý nejen za sebe sama, ale v tomto případě zejména zodpovědnost vůči dětem a mládeži, kterou vychovává, přičemž přichází s konkrétní radou, jak by každý rodič měl v otázkách manželství (a také sexu) postupovat: „*Dítěti nesmí být zjeveno tajemství života jako ovoce zapovězené, nýbrž jako nejposvátnější zjev v celém vesmíru....*“⁷³

---

71 Žena hříšnice. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2, Krakovská 7, 1952, s. 56.

72 Tamtéž, s. 56.

73 Tamtéž, s. 57.

A zde, v těchto slovech, jak se osobně domnívám, je nejjasněji viditelný pohled Karla Farského na svátost manželskou – je pro něj jednou z největších forem lidství a také, v každodenním životě člověka, nejvíce prakticky viditelným darem Ducha svatého. Tímto darem je láska. V rámci této promluvy lze samozřejmě, kromě toho spatřit také další motiv, motiv zodpovědnosti, kdy pro život s Bohem je nutná přeměna společnosti, která se zakládá na našem svědomí a zodpovědnosti za sebe sama, která v důsledku implikuje i zodpovědnost za ostatní, tedy za manžela nebo manželku, ale také za potomky, kteří z manželství vzejdou.

Půst – Lukáš 12, 13-21

Pokud chceme Farského myšlenky v homiliích ke svátostem hledat i v širších souvislostech (tedy ne pouze ta kázání, která se zaměřují na samostatné svátosti jako takové), dříve nebo později se začnou objevovat i ty záznamy, které nehovoří explicitně o Velikonocích, ale svým způsobem se jich přímo dotýkají. U tohoto konkrétního kázání z první neděle postní roku 1923 se domnívám, že analýza se jeví ještě komplikovanější. Jak uvidíme na následujících řádcích, Farský pojednává nejen o uchopení přípravné doby na Velikonoce – tedy postu jako takového, ale díky otevíraným tématům zároveň tato homilie v rámci této práce spadá jak do kategorie „církvních“ kázání, tak i do těch, která označuji jako etická. Přes výše zmíněné okolnosti se domnívám, že všechna tato témata, zejména mravní, slouží pouze jako prostředek či nástroj k vyjádření hlubší myšlenky. V čem je tedy tato homilie natolik zvláštní?

Z dochovaného záznamu je patrné, že na první postní neděli roku 1923 Farský hovořil na základě textu Lukášova evangelia, v němž hovoří Ježíš o záležitostech ohledně materiálního bohatství, jeho vztahu k němu a o věcech víry. Pokud se na chvíli poněkud zešíroka zamyslíme nad problémy materiálního bohatství a majetku církví, není těžké uhodnout, že se jedná o dosti palčivé a stále aktuální téma. Toto si zřejmě už ve své době uvědomoval i Farský, jak vidíme už v jeho prvních slovech: „*Hmota je přitažlivá. A k člověku obzvláště. Člověk velmi rád hromadí statky. K čemu?*“⁷⁴ Zde se tedy mimo jiné setkáváme s ne příliš častým jevem, kdy Farský na začátku pouze nepopisuje problém, ale dává si i současně otázku, která zřejmě má sloužit zároveň jako podnět pro posluchače.

---

74 Půst. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2, Krakovská 7, 1952, s. 212.

Snad proto, aby nepůsobil hned z počátku jako postava v roli vyčítavého soudce, zamýšlí se nejprve nad těmi situacemi, ve kterých je do určité míry hromadění materiálního bohatství ospravedlnitelné – tedy pro dobro bližních, jako forma zabezpečení před nedostatkem, a podobně. Nicméně, Farský tomuto tématu věnuje podstatně více energie, když změní dosavadní způsob vyjadřování z neutrálního, do výchovného až morálně kritizujícího. Ve své promluvě pokračuje slovy: „*Ale pro nedostatek výchovy je častým zjevem, že lidé mrhají majetkem získaným; nejen bohatí – i chudí. ... To jsou případy hodné odsouzení na první pohled.*“⁷⁵

Domnívám se, že to, co na povrchu vypadá jako téma ryze etické, se proměňuje na téma teologické, když se Farský zaměří na hromadění materiálních statků jako projev hříchu. Tuto polemiku přitom otevírá výkladem Ježíšových slov: „*Ježíšovi šlo však o to, jak se člověk dívá na majetek, s jakým úmyslem ho získává, co s ním zamýšlí a jak ho užívá.*“⁷⁶ A právě proto tuto homilii řadím spíše do této kapitoly, jelikož jsem přesvědčen, že otázky hříchu a svátostí jsou velmi úzce spojeny. Farský zde neprobírá ve spojitosti s chováním člověka (a tedy i hříchem) jenom moment výchovy, nýbrž i věroučný moment. Na tomto místě se rovněž také vůbec nebrání kritice dobového chápání doby postní u ostatních křesťanských církví: „*Je patrné, že takovýto půst (a stejně všechny ty „posty“ od masitých jídel a j.) jsou sice pro lidi méně vychované dobrou dočasnou dresurou ..., ale mravně-nábožensky význam jejich že je velmi pochybný a na každý způsob velmi nepatrný.*“⁷⁷ Co v této kritice můžeme spatřit? Dle mého názoru, kromě samotného chápání postu je zde vytýkána zejména jeho praktická stránka a její účinnost. Farský poukazuje na to, že pokud u čehokoliv není dobře pojata a zvládnuta praxe, je na vině zřejmě právě špatně pochopená a vykládaná teorie. Samozřejmě, je zde na první pohled logické odporovat s námitkou, že všichni věřící, tedy i ti v minulém století, věděli a uvědomovali si symboliku celého postního období. Že věděli, že správný duchovní život s Bohem znamená každodenní souboj se sebou samým. Z tohoto záznamu ovšem takové věci říci nemůžeme. O důvodech proč ne, bychom mohli hovořit po dlouhý čas.

---

⁷⁵ Půst. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2, Krakovská 7, 1952, s. 213.

⁷⁶ Tamtéž, s. 213.

⁷⁷ Tamtéž, s. 214.

Nicméně, pro účely této analýzy jsem se rozhodl vybrat Spisarovo vyjádření k problematice hříchu: „*K mravnímu polepšení je potřeba uvědomit svou hříšnost, doznat a vyznat se ze svých mravních chyb. Ale toto doznání, tato sebekritika je, jak praví Farský, člověku velmi těžká a člověk se jí vyhýbá.*“⁷⁸ Je tedy patrné, že se neútočí na hřích jako takový, se hříchem je už z podstaty člověka a světa již počítáno. Na co se útočí, je pokrytectví v momentě, kdy člověk žije hříšně, ale z vlastních, sobeckých pohnutek žije ve hříchu dále a jeho odloučení od Boha se stále více a více prohlubuje. Útočí se tedy na situaci každodenního života a proto je snadné uhadnout, že v kombinaci s již zmiňovanými aspekty, o kterých Farský hovoří, není jeho řeč mnohým ostatním, zejména církevním hodnostářům, po chuti. Aby tento moment ještě více podpořil, dotýká se tématu, respektive častého nešvaru nejen věřících, ale i kléru a sice nejčastějších závislostí - alkoholismu a kouření. Uvědomíme-li, si že situace v tehdejší společnosti nebyla ani zdaleka tak silně negativně vyhraněna proti těmto dvěma závislostem, jako je tomu dnes, není těžké vyvodit, že mnohým klerikům a věřícím byla Farského slova doslova trnem v oku. Farského požadavky s největší pravděpodobností považovali za příliš tvrdé a jejich dodržování za takřka nemožné. A aby tuto promluvu Farský dovršil, užívá i ironických, nevybíravých poznámek: „... že obecnost se s potěšením nenuceně a spokojeně dovede pobaviti tím, když třeba nějaký velebníček je do té míry společenský, že dovede vysedávati v hostinci dlouho do noci...“⁷⁹ Zde pokaždé, když se na tato slova dívám, upoutají mě slova *velebníček* a *obecnost*. Z takto užitého slovníku je viditelné, jak moc byl Farský pohoršen – duchovního, vysedávajícího v restauračním zařízení, vnímal jako komika, jako šaška, který baví přítomné tím, že „sešel také k nim, na jejich úroveň“, popíjí s nimi, čímž je baví.

Můžeme tedy (nejen v kontextu přípravného postního období) i v naší době považovat Farského požadavky za přiměřené? Tato polemika rezonuje ve všech církvích stále dodnes. Nadčasovost těmto slovům tedy rozhodně nelze upřít. Není však Farským použitý slovník až příliš expresivní? Lze se domnívat, že posluchači si při odchodu z bohoslužby si možná v tichosti, ve svých myslích sdělovali sami pro sebe argument, který lze volně vyjádřit slovy „ať si každý nejdřív zamete před svým vlastním prahem“.

---

78 SPISAR, Alois. *Ideový obsah postil Dr. Karla Farského*. Praha: Nakladatelské družstvo "Blahoslav", Praha II, Krakovská ul. 7, 1952, s. 99.

79 Půst. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2, Krakovská 7, 1952, s. 215.

Takto rychlé odsouzení se ovšem jeví jako neadekvátně zjednodušující, vezmeme-li v úvahu fakt, že např. alkoholismus je častým a fatálním důvodem rozkladu nejen osoby závislého jedince, ale i celého jeho rodinného systému a vyjádřené obavy jsou tedy zcela legitimní.

Přichází mi na mysl otázka, jak by se dalo takové kázání překlopit do dnešní doby? A jako jedinou přijatelnou odpověď mohu, na základě svého názoru uvést, že až překvapivě dobře, ovšem, s jednou malou úpravou.

Naše společnost se neustále mění a vyvíjí. Jedná se o velmi dynamický proces. Rozvíjíme se technologicky, vědecky i kulturně. S tím jde ale ruku v ruce i vývoj negativní. A právě zde, při analýze tohoto kázání, se objevuje mimo jiné jedna věc – drogy našeho věku, jak tzv. lehké (jako např. marihuana), tak i tzv. tvrdé drogy jako je pervitin, kokain a další substance (budeme-li se držet obecně přijímaného členění naší doby), které v mnohých případech nebyly ve Farského době známé, což lze, s určitým nadhledem našim předkům i závidět. Pokud v tomto případě alkohol vyměníme za drogy, záhy dojdeme ke zjištění, že pokud bychom v mnohých částech laickému čtenáři zakryli datum záznamu a autora, nepoznal by, ve které době tento záznam vznikl.

A právě proto jej řadím do této kapitoly. Věřím, že pokud nejprve člověk nevyvine dostatečné úsilí a zároveň se nemá na pozoru před stále novými a novými hrozbami, mohli bychom říci prostředky hříšného jednání, tak takový člověk nikdy nebude moci přistupovat k jakýmkoli svátostem a tudíž i k víře doopravdy, s čistým svědomím.

2.3.1 Shrnutí analýz kázání ke svátostem

Domnívám se, na základě provedených analýz homilií věnující se svátostem, že je z nich patrné, že Farský se projevoval v mnohých rysech jako ryze praktický teolog. V jakých oblastech se tak projevoval?

- V otázce křtu propojuje do nemalé míry svátost křtu s problematikou výchovy dětí. V dětech Farský vidí budoucnost a kontinuitu církve a napomíná, úkoluje dospělou populaci církve k potírání všech forem násilí na dětech.
- Co se týče postavení obou pohlaví ve společnosti a církvi (což neochvějně souvisí i se svátostí manželství), Farský uvádí řadu ve své době nevídaných modelů – zde mám na mysli zejména model ženy přímo se podílející na materiálním zabezpečení domácnosti. Nemalou úlohu se také snaží přikládat vzdělávání žen. Jako jednu z hlavních příčin nepříznivého postavení ženského pohlaví vnímá nedávno proběhlou první světovou válku, přičemž se s ní svými idejemi na toto téma (alespoň podle mého názoru) snaží částečně společensky vyrovnat.
- V samotné otázce svátosti manželství se pak snaží být maximálně rovnoprávný vůči oběma pohlavím, tzn. umožnit uzavírání manželství všem, bez ohledu na povolání či věk (samozřejmě od dovršení plnoletosti). V manželském životě pak uplatňuje myšlenku oboustranné odpovědnosti, jak za protějšek, tak i za potomstvo a sebe navzájem.
- V oblasti sexuální výchovy mládeže potom Farský razí přístup seznamování se se sexualitou z úhlu, kdy model její tabuizace přímo zavrhuje, jelikož ho vnímá jako ve výsledku kontraproduktivní.
- Dominantní církvev na geografickém území, kde Farský působí, otevřeně kritizuje za náboženskou praxi spojenou s Velikonocemi, respektive za nešťastné uchopení postního období v praxi. Římskokatolické církvi přitom vytýká absenci výchovného aspektu této praxe.

2.4 Kázání etická

Jako poslední kategorii Farského kázání jsem zvolil následující vybrané promluvy, které souhrnně nazývám *Kázání etická*. V těch se Farský zaměřoval jak na témata poněkud abstraktnějšího rázu (jako solidarita, poctivost atd.), tak i na témata ryze praktického charakteru, jako např. alkoholismus nebo do jisté míry i politika. Jejich shrnutí přináším v závěru této podkapitoly.

Sebekritika – základ života náboženského – Lukáš 18, 9 – 14

ThDr. Karel Farský v tomto kázání uchopuje Ježíšovo podobenství, zaznamenané v evangeliu apoštola Lukáše silně aktuálním, mravním způsobem. Obraz celníka (tehdejší jazykem vyjádřeného slovem *publikán*) Farský vztahuje na tehdejší vědecké pracovníky, katolickou církev, ba co víc i tehdejší politicky činnou postavu – senátora Mareše⁸⁰. Hovoří o tom, že chce-li církev (a to jakákoliv) smysluplně a upřímně hlásat a šířit slovo a poselství Boží, nesmí se v rámci toku času a dějin upínat na statická dogmata, či zákony, jak to lze vidět u katolické církve. V rovině praktických důsledků takového jednání Farský uvádí: „*Tak zachraňuje církev římská svoji existenci jako instituce politická a hospodářská, nebýt silného hospodářského a finančního založení římských far, kanonikátů a prebend biskupských, nebýt bohatých velkostatků klášterních, už by neexistovala.*“⁸¹ Hovoří o tom, že pouhé pravidelné plnění předepsaných církevních zákonů a povinností není opravdovým životem v Bohu, ba co víc, v lidském životě jakožto člověka víry se jedná o chování hříšné. A ve své kritice Farský zachází ještě dál, a to naprosto aktuálně, když kritice podrobí i tehdejší významnou společenskou a politickou postavu, již zmiňovaného senátora Mareše, který proklamuje absolutní potřebnost a důležitost výuky náboženství na školách s tím, že náboženská mravouka je nadřazená té společenské. Dle Farského totiž každá církev vykládá Boží poselství jiným způsobem, což by měl senátor vědět, a to mu zde „bez obalu“ vytýká.

---

⁸⁰ František Mareš. *Katedra filosofie* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2021-6-7]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/maresf.html>

⁸¹ Sebekritika základ života náboženského. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 128.

Člověk by se dle Farského měl o současnost nejen zajímat a sledovat ji, ale i se na ní podílet, neb je to přímo jedním z jeho smyslů existence. Farský říká: „*Jeť člověk Božím spolutvůrcem dneška pro budoucnost a k minulosti nevíže jej jiná mravní povinnost než věrně pro budoucnost hospodařit s hřivnou vymožeností zděděných a nejvyšš napravovat chyby napáchané, své i cizí.*“⁸² Samozřejmě, je si vědom toho, že se jedná o požadavky velké, silné a náročné, což v závěru svého kázání propojuje s textem Janova Zjevení.

Nejnovější poznatky v oblasti vědy a lidského konání tedy, na rozdíl o konzervativních katolíků, Farský nepovažuje za přítěž či něco špatného, ale naopak za dar Boží a dar předchozích generací, se kterým má člověk nakládat správně, s rozumem, a co hlavně, s ohledem na budoucnost a další generace.

Odpuštění – Epištola Římanům 7, 14 – 25

V tomto kázání o schopnosti odpouštět, základním duševním atributu, kterým by měl disponovat každý křesťan, uvedeném v Českém zápasu v roce 1922 (tedy nedlouho po založení CČS) se nejprve čtenář setkává s textem Listu Římanům o králi a jeho dvou zadlužených poddaných – úřednících. Už v prvních slovech této homilie je pozornému posluchači víceméně jasné, jakou cestou se budou Farského myšlenky ubírat – nikoliv přespříliš učeně, ale naopak srozumitelně, jasně, lidsky a s citem. Při konfrontaci s textem Listu Římanům se logicky dostává do popředí otázka: „Odkud se odpuštění bere?“ A na tuto otázku se snaží hned zkraje Farský odpovědět. Odpuštění je, alespoň v jeho podání, odpovědí na strach. Strach ze společnosti, nadvlády mocných, či božstev, doslova: „*Nevzdělaný bál se Božích trestů, vzdělaní báli se nevyhnutelné propasti zkázy, do níž viděli řítit se společnost nepořádným životem. Tak šířila se touha po usmíření rozhněvané věčnosti a očistě.*“⁸³ A právě odpuštění je dle Farského jednou z oblastí, v níž měl Ježíš jakožto Boží syn, prorok, nezastupitelnou úlohu a ve své době byl v tomto ohledu Ježíš přelomem, inovátorem.

Farský si je, samozřejmě, vědom toho, že otázka odpuštění je ještě starší, než všechny církve a katechismy světa.

---

⁸² Sebekritika základ života náboženského. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 130.

⁸³ Odpuštění ... FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 160.

Mohl by se vši vážností v rámci této homilie zabřednout do poněkud ukřivděného postoje a nepokrytě si vylévat zlost na ostatní církve, zejména tu katolickou. A mnohý z jeho posluchačů by mu to možná nemusel vyčítat. Mohl by si klást otázky, jak je možné, že ve společenství lidí, kteří by měli odpouštět jako první, tedy křesťanstvu, docházelo ke střetům, a to i k těm krvavým. To ale Farský neudělá, naopak si zachovává nadhled a stejně, po vzoru Ježíše, se snaží na mravní poklesky svých posluchačů apelovat. Tyto rozdíly a problémy výkladu toho, co je vlastně odpuštění, jen v několika málo větech Farská lehce naznačí a pak v následujících slovech vysvětluje, jak by měl křesťan odpuštění uchopit, jak ho realizovat ve svém každodenním životě. Především tak, že odpuštěním by měli křesťané dojít ke smíření nejen s „dotyčným provinilcem“, ale hlavně s Bohem a se sebou samým. Se svým vlastním já. A právě to je podmínkou odpuštění pro křesťana, chce-li dosáhnout věčného života. Pouze odpustí-li všem těm, kteří se vůči jemu provinili, křivdili mu, jen tak dojde k rozhršení a co hlavně, životu v míru.

Přepych? - Epištola 1. Kor. 16,1 – 14

V tomto okamžiku se logicky nabízí otázka, které další z etických kázání ThDr. Karla Farského vybrat. Vzhledem k tomu, že se momentálně nacházíme ve společnosti, která řeší taková témata jako hospodářské krize mnohých zemí (které často přicházejí téměř ze dne na den), vybral jsem k analýze právě homilii na známý příběh z 1. listu Korintským.

Toto kázání Karla Farského se konkrétně vztahuje na příběh, kdy jsou Ježíši pomazány nohy při hostině v Betani. A právě v tomto kázání se jasně ukazuje, jak moc jsou myšlenky ThDr. Karla Farského aktuální i dnes. Farský se v rámci této perikopy zaměřuje na ten moment, kdy Jidáš nesouhlasí s použitím drahého oleje, který je dle něj příliš drahý a jeho použití je rozmařilost. Farský na této myšlence – tedy myšlence rozmařilého či neoprávněného utrácení - staví svá další slova. Rozmařilost ukazuje na příkladech, které jsou aktuální i v dnešní společnosti, tedy příliš okázalé „utrácení na oko“ za záměrem osobní exhibice či důkazu postavení, a na tématu, se kterým se většinová populace setkala buď „na vlastní kůži“ či zprostředkovaně – a na tématu alkoholismu. Dle Farského je alkoholismus nejen rozmařilým utrácením, ale též častým důvodem finančního a psychického strádání něčeho tak posvátného jako je rodina. Přičemž je potřeba upozornit na to, že jedním z největších momentů této homilie

je část, kdy si Farský uvědomuje souvislost, kdy jeden fenomén vede ke druhému, což popisuje slovy: „*„A společnost nestačí ani svou schopností daňovou ani dobročinností organisovanou či neorganisovanou soukromou hojiti strašlivé úhony, v kterých tone spousta jejích členů, alkoholem propadlých zločinnosti a nemocem a bídě všemožné. To je také ovoce „representace“ kruhů mnohdy nejpřednějších.*““⁸⁴ Posluchač tohoto kázání se tedy dozvídá hned dvě informace najednou – nejen tu, že alkoholismus je věcí hříšnou a špatnou, ale i tu, že její příčinu je potřeba hledat v širším chování společnosti. Farský zastává názor, že alkoholismus není problémem jednotlivce, nýbrž i celé společnosti, která to umožňuje. Oba dva tyto fenomény (alkoholismus a rozmařilé utrácení) následně Farský dokonale propojuje na příběhu ze svého mládí o spolužákovi Petrovi, který pocházel z rodiny provozující pohostinství. Navzdory tomu, že Farský ve chvílích, kdy se jeho spolužák nechtěl rozdělit a namísto toho zbytek piva okázale vylil na zem, to nesl špatně, Farský tento zážitek viděný z dlouhodobého hlediska, hodnotí kladně.

V závěrečné části svého kázání hovoří o tom, že není hříchem pouze rozmařile utrácet, ale též i nevyužit vlastněných statků vhodným způsobem, ku pomoci sobě a potřebným, byť i za cenu toho, že bychom tyto statky, jakkoliv cenné, prodali a výtěžek rozdělili.

Své kázání již úplně uzavírá myšlenkou, že nejde jen o to, jak jakožto křesťané s finančními a jinými prostředky hospodaříme, ale též o to, v jaké situaci a za jakým účelem je použijeme, protože obdarování našich blízkých ve vhodnou chvíli, je nepochybně čin šlechetný a mravně správný.

Zodpovědnost – Lukáš 12, 40 – 46

Další analýze bych rád podrobil kázání o zodpovědnosti z roku 1923. Jak se v rámci následující analýzy a interpretace ukáže, z mnohých důvodů by bylo logičtější jej zařadit do kapitoly Kázání k věcem církevním, ale dle mého názoru se v něm nachází etické náměty natolik důležité, že jej řadím právě do skupiny kázání etických.

---

84 Přepych? FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 410-411.

Toto až nezvykle přímočaré a nekompromisní kázání (alespoň v rámci mého bádání) se vztahuje k úryvku z Lukášova evangelia, konkrétně k jeho dvanácté kapitole, ve které mimo jiné Ježíš vyřkne podobenství o šafáři a časech, kdy za šafářem přijde Pán. Zasvěcený posluchač, čtenář Farského kazatelského díla, by mohl ještě před dočtením samotného evangelia očekávat, že Farský svou promluvu začne zaměřením se na určitou vlastnost člověka, či jeho mravní nedostatek, který poté na příkladu evangelia vysvětlí. V tomto případě se situace odvíjí naprosto odlišně. Farský se hned na počátku dotýká textu evangelia a hned zkraje vysvětluje, proč ideálního stavu duchovní čistoty a obrácenosti lidí nebylo dosaženo až do dnešních dnů – protože lidé jako jedinci se nechovají dostatečně zodpovědně, zodpovědnost v sobě nepěstují. Farského slovy řečeno: „*To znamená však nikoliv náboženskou nevázanost nebo libovůli, nýbrž zvýšení osobní zodpovědnosti člověka – jedince. A předpokládá zvýšení mravní úrovně člověka, ba více, předpokládá i jistý význačnější stupeň vzdělání vědeckého.*“⁸⁵ Jak můžeme vidět na právě citovaných slovech, Farský z pozice duchovního, jednoho z největších teologů CČSH a zejména hlavy církve, požaduje to, čemu se také dá jinými slovy říkat „vnitřní disciplína“. Husitská církev tedy není „tou uvolněnější církví s méně pravidly“, jak si mnozí z laické veřejnosti často myslí. Je tomu právě naopak (minimálně v myšlenkách jejího zakladatele). Jednou z cest jak větší zodpovědnosti dle Farského dosáhnout, je vzdělání. Tento motiv – kladení velkého důrazu na vzdělanost člověka je motivem - který je velice často v kázáních Karla Farského zastoupen a často se opakuje. Je to dáno tím, že Farský je nepřitelem hlouposti, nevzdělanosti a postávání na místě ve smyslu vývoje člověka směrem k lepší bytosti jakožto Božímu stvoření.

Například pověřivost či projevy pohanských zvyků velmi striktně odsuzuje a kritizuje, když v rámci své promluvy zmíní tu skutečnost, že: „*„Je dodnes mnoho lidí ze staré školy, kteří neuctivé slovo o bouři a blesku pokládají za rouhání Bohu, žijí v předsudku, že bouřka je zvláštní jakési představení a produkt bezprostřednější přítomnosti Boží, který se „hněvá“, usmířují si tohoto hřmícího a blýskavého boha křížováním se, zažehnáním „posvěcené“ svíce, modlitbou litaní ke všem svatým aj., kterými rozběsnění živlové i s Bohem zaklínání a v člověku tím bezmocnější hrůza a malomyslnost buzena a živena.*““⁸⁶ Pověřivost má tedy škodlivý vliv na člověka a je jedním z neblahých důsledků nevzdělanosti.

---

85 Zodpovědnost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 322.

86 Tamtéž, s. 322-323.

V tomto okamžiku by se asi nikdo z tehdejších posluchačů nedivil tomu, kdyby Farský dále pokračoval v tématu vzdělání a kupříkladu v rámci něj začal kritizovat konzervativní přístup katolických církevních škol, či poukázal na obecné nedostatky tehdejšího vzdělávacího systému. Vzhledem ke skutečnosti, že Farský byl člověkem na poměry tehdejší doby vysoce vzdělaným (doktor teologie), určitě by dokázal takové problémy osvětlit posluchačům dostatečně srozumitelně. Namísto toho se ale Farský vrací znovu k textu evangelia, zamýšlí se nad smyslem Ježíšova podobenství globálněji a vyřkne jednu z nejostřejších, nejméně kompromisních kritik na adresu katolické církve, se kterou jsem se v rámci svého bádání doposud setkal. Ježíšovo podobenství Farský pochopí a vyloží jako jasný vzkaz. Vzkaz, jehož smyslem je předání úkolu, aby všichni apoštolové, duchovní, všichni křesťané zacházeli s Božím plánem, učením křesťanství jako „zodpovědný hospodář“, který předává své dílo, své úspěchy i neúspěchy dalším generacím a svět kolem sebe zušlechťuje, nikoliv ovládá ke svému prospěchu, moci a bohatství. A právě to Farský katolické církvi vytýká v takřka celé druhé polovině svého kázání. Tuto kritiku začíná slovy: *„A úspěch šafaření toho? Že sice bývala pravomoc církve povznesena na vrchol vlády světa a dodnes drží si své místo mezi vládami národů, tvoříc světový stát ve státech, ale mravně hospodařeno duchovními statky lidstva opravdu barbarsky.“*⁸⁷ Církev katolická se tedy chová přesně tak, jako špatný šafář v Ježíšově podobenství. Tato kritika vrcholí a vzápětí je uzavřena nejhorším možným scénářem, čemu říká slovy v duchu evangelia „neblahé šafaření“, a to nedávno proběhlou první světovou válkou, za což si katolická církev zasluhuje trest, a sice za to, že nedokázala rozpoznat blížící se zlo a nedokázala lidstvo od takových počinů odvrátit. Nepovažuje však proběhlé události posledních let za definitivní konec, naopak toto dění považuje za historické varování pro všechny křesťany nehledě na příslušnost k té či oné církvi. Zamýšlí se nad tím, co udělat pro to, aby se hrůzy války už nikdy neopakovaly. Uvědomíme-li si skutečnost, že ThDr. Karel Farský zemřel v roce 1927, tedy ještě před druhou světovou válkou a vezmeme-li v potaz právě toto kázání, není příliš obtížné (dle mého názoru) odhadnout, jaký postoj by k vypuknutí další světové války Farský zaujal – a právě toto je jeden z těch momentů, z těch situací, ve kterých jde Farský osobním příkladem dodnes.

---

⁸⁷ Zodpovědnost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 324.

Korupce – Matouš 26, 14 – 24; Jan 13, 22 – 30; Matouš 26, 45 – 50; 27, 1 – 7

Vzhledem k tomu, že v současnosti se téměř každý věřící člověk (nehledě na konfesní příslušnost) ocitá ve společnosti, ve které se případy korupce objevují stále častěji a v míře závažnosti dosud nevídané⁸⁸, domnívám se, že výběr Farského kázání ze čtvrté postní neděle roku 1924 je výběrem silně aktuálním, a to nejen z hlediska tohoto negativního jevu v církvi, ale i obecně.

Výchozím zdrojem, či chceme-li látkou, pro tuto promluvu o korupci jsou části evangelií apoštolů Matouše a Jana. Ty vykreslují známý příběh jedné z nejikoničtějších záporných postav celého Nového zákona, příběh učedníka Jidáše, který, jak je známo, v závěru umírá – vlastní rukou. Na rozdíl od mnoha jiných kazatelů, Farský pohlíží na Jidáše (respektive jeho chování) z poněkud jiného pohledu. Hned v první části naznačuje fakt, že Jidáš samotný procházel, podobně jako všichni ostatní lidé, určitým vývojem, což je patrné ve slovech: „Z uvedeného líčení biblického jest patrné, že Jidáš nebyl prvotně asi z nejničernějších zrádců, co jich lidstvo kdy zrodilo.“⁸⁹ a dále „Vždyť on snad nechtěl Krista přivést na popraviště. On chtěl si jen k penězům pomoci.“⁹⁰ Na těchto slovech tedy můžeme vidět Farského snahu přiblížit svým posluchačům kontroverzní postavu Jidáše z hlediska jeho vnitřních pochodů, snaží se jím přiblížit Jidášovu osobnost. Proč tak činí? Osobně se přikláním k názoru, že proto, aby jeho posluchači měli „historický příklad“, ze kterého se mohou poučit a kterého se mohou vyvarovat. Jak se totiž pokusím vysvětlit dále, Farský toto nebezpečí poměrně silně vztahoval na novou církev a na společnost, v níž se i ocital.

Potenciál takového nebezpečí nejdříve popisuje na obecné úrovni, když sděluje: „Mladé útvary společenské trpívají zrádcovstvím poměrně nejvíce, protože nemají jednak povah vesměs již dosti vykryštalizovaných a neochvějných, jednak ale také ani tak pevné organisace, aby ke zrádcovství nebylo příležitosti.“⁹¹ Na první pohled se můžeme domnívat, že se jedná o pouhou obecnou pravdu, vyřčenou pouze pro vykreslení pozadí, na kterém chce Farský vystavět hlavní zprávu své promluvy.

---

88 Česko se dál propadá v žebříčku vnímání korupce. *Transparency zmiňuje Babiše, Stoku či soudce Sováka* [online]. Berlín/Praha: iROZHLAS, 2021 [cit. 2021-5-31]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/korupce-cesko-2020-zebricek-transparency-international_2101280737_ako

89 Korupce. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 419.

90 Zodpovědnost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 420.

91 Tamtéž, s. 420.

Domnívám se ale, že se nejedná pouze o toto, nýbrž se jedná o poměrně závažnou připomínku těm, se kterými Farský novou církev budoval. Věřím, že právě aktuální kontext – v době tohoto kázání existovala CČSH pouhé čtyři roky – činí z těchto slov určitý existenciální apel, stručně vyjádřený slovy „bratři a sestry, budme neustále na pozoru vůči sobě i druhým, jelikož jsme nová, mladá církev, která je ke zradě a korupci jedna z nejnáchylnějších“. Měl snad Farský pochyby o úspěchu svého díla? Nebo pochybnosti o svých spolupracovnících, na které takto apeloval aby „neusnuli na vavřínech“? Tuto možnost nikdy vyloučit nemůžeme. Nicméně, na otázku po původci těchto obav může být důležité jeho další směřování v rámci této promluvy. Jedním z prvních odrazových můstků promluvy je historie našeho národa, kterou Farský hodnotí mimo jiné slovy: „*My, jako národ, zradili jsme se a byli jsme zrazováni a zrazeni na celá staletí hmotně i duchovně ... A proto tolik afér korupčních. A jenom si přiznejme, že je jich víc, nežli by odpovídalo poměrům našim u přirovnání s jinými národy.*“⁹² Nicméně, Farský zde zachází, co se týče radikálnosti svých vyjádření, ještě dále, jakoby se snad snažil probudit všechny, kteří dle jeho názoru tento problém nevidí nebo ani vidět nechtějí. Přichází s myšlenkou, že jednou z největších zrad ze všech je náboženství samotné. Hlavní příčinu nespatřuje v ničem jiném, než v naší neopatrnosti, lenosti, v naší snaze si všechno ulehčit a v možném strachu ze zodpovědnosti. Farský věci nepopisuje, volí totiž jiný styl: „*A přece musí odpomoc od tisícileté té zrady začít odtud, že přestanou chodit od vlastního stolu Páně pryč, k biskupům, kteří Krista a jeho evangelium chtějí mít jen ve své moci...*“⁹³ Obyčejný laik by toto konkrétní prohlášení shrnul do poznatku „nevěřte biskupům“, ovšem to by byl výklad silně zjednodušující a neadekvátní. Dle mého názoru, v těchto slovech (a nejen v nich) je viditelná silná historická zkušenost, přesněji, negativní zkušenost s absolutismem. Nezáleží přitom ani tak na tom, zdali hovoříme o absolutismu Rakouska – Uherska nebo o absolutismu v rámci církve. Domnívám se, že Farský se zde snaží naznačit, že kombinace neopatrnosti, nepokládání otázek ze strany obyčejných lidí v kombinaci s fenoménem korupce a absolutismu vede vždy pouze k jedinému – k rozchodu člověka s Bohem a k utrpení člověka (ať už materiálního či duchovního).

---

92 Zodpovědnost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 421.

93 Tamtéž, s. 422.

Dalším zajímavým a zároveň posledním momentem je právě závěr tohoto kázání. Jak jsem se již snažil v předcházejících analýzách naznačit, Farský obvykle zakončoval svá kázání jistým apelem, zamyšlením nebo také přáním. Toto kázání (a to je také jeden z důvodů, proč jsem jej zařadil) je ovšem jiný případ – končí otázkou. Po vyjádření určitých nadějí, „vystlaných“ obavami o budoucnost naší společnosti a národa vyslovuje Farský, až výhrůžnou, otázku do pléna „*Či se Krista zase trhmem a půjdem do temna noci staré?*“⁹⁴ Domnívám se, že se touto otázkou Farský snaží vyjádřit, že ví, že budoucnost nelze předvídat. Nicméně, on sám by byl za sebe potěšen, kdyby byla budoucnost v duchu života s Bohem. V duchu takového života, kde korupce a anomie nemají ve společnosti žádné místo.

Sociální nepoctivost – Marek 3, 1-6

Dotážeme-li se libovolného vzorku lidí z řad laické veřejnosti, co se jim vybaví v souvislosti s církvemi, kromě jiného se nemálu z nich vybaví pojem „charita“. Vzhledem k tomu, že charita vždy byla a je jedním z nejviditelnějších projevů církví, došel jsem k názoru, že jedním z mnoha možných kázání k rozboru je záznam homilie z roku 1924, který můžeme nalézt pod názvem *Sociální nepoctivost* a který se, byť nepřímou, také zabývá právě tímto tématem.

Jako výchozí text Farskému v tomto případě posloužil úryvek z Markova evangelia, předávající svědectví o Ježíšovi uzdravujícím ruku nemocného během šábesu – posvátného dne judaistického náboženství. K tomuto dni se vztahovala řada speciálních věroučných nařízení. Jedním ze zajímavostí, kterou je toto kázání od těch ostatních poněkud odlišné, je jeho začátek. Farský zde hned po zaznění slov evangelia nasadí tvrdý mravokárný tón, bez jakéhokoliv varování posluchačů: „*Dychtíte a nemáte. Závidíte a jste žádostivi a nejste s to, abyste dosáhli. ... Chcete a nemáte; protože zlovolně (to všechno) chcete kvůli pronákladu na své choutky.*“⁹⁵ To všechno ještě předtím, než se vůbec začne zaobírat samotným evangeliem. Není tedy těžké vyvodit, že se tímto úvodem snaží o maximální upoutání pozornosti těch, kterým byla tato slova určena.

---

94 Zodpovědnost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 422.

95 Sociální nepoctivost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 494.

A přesto, že se jedná svým rozsahem o homilii kratší, snaží se Farský na menším prostoru hovořit o něčem, co jsem již do jisté míry naznačil v první kapitole této práce – o sociálním, společenském rozkladu a na jeho základě sociálním nepoměru napříč obyvatelstvem. V této kritice se přitom opírá o příklad Kristův, byť ne doslovně (tedy z textu Marka), hovoří o něm formou popisu: „*Ale Kristu jde o to, aby se konalo dobro, ne o udržení nadvlády a autority panující třídy, a byť to i církev byla. My s ním souhlasíme.*“⁹⁶ Tato slova vybírám z vícero důvodů.

Za prvé, můžeme zde vidět zajímavý myšlenkový obrat, když ideály „prvotní církve“ staví nad cokoliv – v tomto případě nad zásady a mravoučná nařízení tehdejší dominantní náboženské skupiny židovské. Kristus je tedy i v tomto případě pro Farského znovu jediným závazným imperativem, vodítkem k tomu, jak by měla společnost fungovat. A za druhé, svůj postoj ke Kristu popisuje v množném čísle. Z toho lze vyčíst, že tím, co říká, si je natolik jistý a je o svých tvrzeních natolik přesvědčen, že si dovolí hovořit za všechny. Ovšem, v protikladu s tímto, z jeho optiky chtěným a ideálním stavem církve a společnosti nenabízí nic jiného než obecnou, každodenní zkušenost své doby: „*Ale nesouhlasí s ním naše sociální praxe životní. Alespoň naše sociální zákonodárství je stále ještě ovládáno ohledy na zájmy stran.*“⁹⁷ Vezmeme-li v potaz, že Farský takto hovořil v době nově vzniklého samostatného československého státu, založeného na demokratických principech po desetiletích nadvlády Rakouska – Uherska a jako jednoho z viníků sociální nespravedlnosti označuje stranickou politiku (byť v obecnější rovině), domnívám se, že se Farský tímto prohlášením pohyboval, laicky řečeno, na „tenkém ledě“. Činil tak pouze proto, aby upoutal, či vyvolával senzaci? Jednu z možných odpovědí nám může nabídnout např. Spisár, který o těchto motivacích hovoří: „*Farský pozoruje bedlivě společnost lidskou i národ svůj, nemohl neviděti nestejně a nespravedlivé rozdělení hmotných statků ... více učiniti nemohl než upozornit na potřebu změny myšlení a srdce...*“⁹⁸ Vidíme tedy, že Farskému rozhodně nešlo o pouhou senzaci. V rámci této analýzy si chci položit následující dvě otázky – lze dělat v oblasti sociální nespravedlnosti ve společnosti pouze toto? Pokud se budeme pokoušet vykládat výše zmíněná slova v kontextu naší doby a společnosti, nelze dělat více?

---

96 Sociální nepoctivost. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 494.

97 Tamtéž, s. 494.

98 SPISÁR, Alois. *Ideový obsah postil Dr. Karla Farského*. Praha: Nakladatelské družstvo "Blahoslav", Praha II, Krakovská ul. 7, 1952, s. 116

Částečnou odpovědí může být charitativní činnost, kterou jsem zmínil již na začátku. V rámci uvažování ale dospívám k názoru, že snaha řešit tyto problémy působením církevních charit není nikterak samospásná. Protože právě objekt činnosti charity, tedy sociální práce, není vůbec jednoduché uchopit. Tento poznatek potvrzuje i jiný významný duchovní a teolog, František Hník: „*Dospěti k podobnému výměru sociální dobročinnosti není úkol snadný.*“⁹⁹

Existuje tedy vůbec nějaké řešení, nějaká cesta „jak z toho ven“? Na základě svého názoru se domnívám, že odpověď existuje, ovšem, není nikterak pozitivní, protože jak historie a dějiny ukazují, lidská historická paměť je pamětí značně nespolehlivou. Tou odpovědí je snaha o dlouhodobou, vytrvalou osvětu jak věřící, tak i laické veřejnosti a všechny ty, kteří si zvolili cestu sociální práce, maximálně podporovat. Protože v opačném případě, vyjdou slova nejen Farského, ale i všech ostatních, do prázdna.

Vánoční – Lukáš 2, 1 – 20

Byť se na první pohled nemusí zdát, že vánoční období je vhodné pro otevírání tak těžkých témat jako otázka Spásy a podstaty člověka, na tomto příkladu Farského kázání z vánočního období roku 1922 je vidět, že i právě takové polemiky a zamyšlení jsou, nadneseně řečeno „u stromečku“ zcela na místě. Ovšem, i přes tento fakt je na druhou stranu dlužno přiznat, že pro jakéhokoliv kazatele musí být značně obtížný úkol hovořit o takovýchto existenciálních tématech právě v čase vánočním a lze do určité míry říci, že se jedná o výzvu. Jak se s takovou výzvou Farský vypořádal?

Toto kázání vychází z poselství evangelisty Lukáše, konkrétně z úryvku o příběhu narození Ježíše. ThDr. Karel Farský nezačíná ničím jiným, než symbolickým poděkováním za to, že záznam těchto událostí vůbec máme. Po tomto poděkování by běžný posluchač čekal, že Farský se začne věnovat samotnému příběhu Ježíše, osvětlí jej, vystihne ty nejdůležitější momenty a detaily. Takovou cestou se ale Farský neubírá, místo toho se zaměří na Spásu jako takovou,

---

⁹⁹ Pojem sociální dobročinnosti. HNÍK, František. *Pohnutky dobročinnosti v křesťanství*. Praha: Edice Blahoslav, 1935, s. 11.

respektive na vztah člověka ke spasení, když říká: „*Od jaktěživa lidstvo pociťuje nutnost spasení, vymanění ze hříchu a osvobození zpode jha zlosti, násilí a slabosti. Lidé chtějí míti svého Krista, spasitele, který by pomohl od béd života. V širokých vrstvách lidových je to ta touha nejmocnější, odtud snaha méně vzdělaných, míti někoho, kdo by vládl.*“¹⁰⁰ Již na této krátké myšlence, v prvních okamžicích této homilie, je zcela viditelné, jak moc byl Farský ve svých myšlenkách nadčasový. Chápe člověka nejen jako Boží stvoření, ale i jako bytost, která má i své špatné vlastnosti, své chyby. Farský zde o Vánocích roku 1922 nemohl ani v nejmenším tušit, jak výstižně budou jeho slova jednou popisovat události nadcházejících desetiletí, když o 26 let později, v roce 1948, v naší zemi zvítězí totalitní režim. A zejména nevzdělanost je podle něho částečně dle něj důvodem, proč Kristus o naplnění Boží vůle a své misii mluví jako o Království. Dle Farského, chtěl-li Ježíš dosáhnout toho, aby mu lidé všech vrstev porozuměli, musel své vyjadřování přizpůsobit jejich myšlení. Svá tvrzení Farský dále rozvíjí, když okrajově zmíní jistý rys lidského chování, a sice různorodost konání v kontrastu s jeho nejniternějšími touhami v čase. Má na mysli přirozené zapomínání na to, co člověk opravdu chce, v kontrastu s tím co dělá a jak se chová navenek. Zároveň si je ale Farský vědom toho, že jakýkoli názor, postoj či koncept nelze nikomu vnutit. Tyto myšlenky ve vztahu k Bohu a ke spasení poté Farský popíše slovy: „*A tento smysl je v klidné spolupráci na díle Božího tvoření, ta spolupráce má býti vědomá a dobrovolná, tedy ne strojová, násilně vynucovaná nebo bezmyšlenkovitě mechanická, ne otrocká, nýbrž svobodná, a také nemrtvá, nýbrž živá, tak jako živý jest koloběh veškerenstva.*“¹⁰¹ Zejména onen v závěru zmíněný *koloběh veškerenstva* je místem, kde Farský pomyslně „kráčí dál“ ve spojitosti s tím, že součástí lidského života jsou i takové chvíle, které by raději neprožil. Nepopisuje tyto nepříjemné chvíle jako něco, co se musí přetrpět, naopak jako situace, které člověka v životě posouvají někam dále. Pokud si uvědomíme fakt, že Farský tato poměrně vážná slova a zásadní myšlenky otevírá právě o v období Vánoc, může nám tato jeho volba ledacos o Farském samotném prozradit. Jedná se o člověka, duchovního, který si nesmírně váží lidského života a s pokorou přijímá vše, co život přináší, tedy nejen to dobré. Nezajímá se pouze o povrch, ale o podstatu a náplň života samotného.

---

100 Vánoční. FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952, s. 183.

101 Tamtéž, s. 185.

Člověk tedy dle Farského má mimo jiné: „... *hleděti, aby byl náš život platný, dokud svou jsoucností zasahujeme do chodu života vesmírného, klidně, ale i silně a účinně, ne křivě a ne naprázdno a ne rušivě, zpátečnický nebo horečným radikalismem.*“¹⁰² Vánoce jsou tedy nejen svátkem Ježíšova narození, jsou i možností si připomenout nejen své vlastní nejniternější touhy, ale podle toho se v souladu s Bohem také i chovat.

2.4.1 Souhrn analýz kázání etických

Na základě výše uvedených analýz promluv Farského na etická témata se domnívám, že právě tato oblast nám poskytuje nejlepší příklady, na nichž se projevují Farského mnohdy až kontroverzní názory na člověka, církve a společnost. V rámci jakých oblastí tedy často až kontroverzní názory předkládá?

- V oblasti etických nároků na společenství věřících klade mimo jiné důraz na sebekritiku ve smyslu ideje chudé církve. V rámci této kritiky se ovšem obrací i na významné politické činitele, kdy přichází s postojem, že mravouka náboženská je té civilní nadřazená, nejen z důvodu toho, že ji ve vícero směrech i implikuje.
- Jako jednu z nejsilnějších oblastí Kristova poselství chápe Farský nauku o odpuštění, „nastavení druhé tváře“. Odpuštění přitom vnímá ve třech směrech – odpuštění bližnímu, následnému smíření se s ním a posléze smíření se se sebou samým a s Bohem.
- Materialismus v životě člověka a společnosti akceptuje pouze do té míry, do které je jeho výsledkem pomoc bližnímu. Jakékoliv sobectví či uchopení bohatství pro mnohdy nemorální osobní prospěch přímo odsuzuje, a to jak na straně kléru, tak na straně společenství věřících.
- Jako jeden z největších prohřešků člověka vnímá zradu, ne náhodou často spojenou s korupcí. V tomto ohledu se Farský snaží i do jisté míry své souvěrce, mohli bychom říci „eklesiologicky varovat“ skrze náchylnost nové církve k takovému jednání.
- V oblasti křesťanské lásky k bližnímu se neváhá pustit do kritiky jak dominantních církví napříč dějinami, tak i do kritiky nově vzniklého československého státu. V kritice státu přichází s kontroverzní výtkou stranické politiky, která podle něho dělá mnohé chyby tím, že se uchyluje k nešťastným kompromisům. V otázce jak církevní tak obecně společenské solidarity zastává radikálnější postoje.

Závěr

Když jsem si jako téma své diplomové práce vybíral analýzu kazatelské činnosti ThDr. Karla Farského, měl jsem k tomuto tématu nejen řadu pohnutek, ale i otázek ohledně jeho motivací a myšlenek. Je ovšem vůbec možné takový úkol vypracovat pouze v rámci práce diplomové? Na základě svého bádání docházím k závěru, že tento úkol by byl samozřejmě vhodný i pro doktorskou práci, vzhledem k šíři celého tématu. Nedal jsem si tedy za cíl provést dokonale komplexní analýzu, nýbrž využít rozsah práce diplomové k poněkud jinému účelu, ohledně kterého zastávám názor, že je neméně důležitý. Tím cílem bylo již od počátku vytvořit jistou formu kompendia Farského myšlenek a poselství, které se snažil předat novému křesťanskému církevnímu společenství věřících, kterému nemalou měrou pomáhal vzniknout, jak vyplývá nejen z první kapitoly této práce.

Přínos tohoto cíle vidím zejména ve dvou rovinách – ve výchově nového duchovenstva a seznamování laické veřejnosti s idejemi a dílem člověka, který je z hlediska dějinného (alespoň dle mého názoru) výjimečný v tom, že jako jeden z menšiny duchovních myslitelů v rámci Evropy nejen svou zásluhou dokázal přetavit své myšlenky a teologii do praxe, s jejímiž rysy se můžeme setkat i dnes.

V úvodu této práce jsem si pokládal hned několik otázek. V čem bylo Farského poselství výjimečné? Proč si nová církev CČS v roce 1920 získala, nejen díky postavě Farského, takovou popularitu? Proč byla směrem k myšlenkám jeho i nové církve církev římskokatolická již od počátku v opozici? Dokázal Farský ve své homiletické činnosti odpovědět na otázky svých posluchačů? Kromě odpovědí na výše zmíněné otázky se mi ovšem dostalo mnoho ostatních odpovědí a poznatků, které pokládám přinejmenším za neočekávané. Na analýze celkem 17 kázání se totiž, dle mého názoru, jasně ukázalo hned několik signifikantních rysů Farského práce.

Za prvé, je to jeho celkový rozhled a multidisciplinárnost, se kterou řešil tak zásadní otázky, jako jsou např. úloha církve v chování a výchově společnosti, vztah církve a státu, či do jaké míry by měl každý člen církve o ní vypovídat svým osobním příkladem. Ve všech těchto otázkách se jasně ukazuje, že Farský je nejen vnímal všechny silně prakticky, ale zejména ve svých vzájemných vazbách, ve svém propojení.

Druhým významným rysem je určitě jeho konstantní důraz na osobní zodpovědnost člověka v myšlence svobody svědomí, který se projevuje zejména v jeho slovech o základních stavebních kamenech nejen církve, ale i státu, rodiny, práce a v neposlední míře i oblast sociální.

Jako třetí významný rys mohu definovat Farského důraz na výchovný úkol církve, kdy přichází do jisté míry s kontroverzní myšlenkou hlavního vlivu rodiny a církve ve výchově člověka, nikoliv vlivu státu, přičemž se nejednou uchyluje ke kritice nejznámějších politických osobností své doby. Tento výchovný důraz příkládám zejména Farského pedagogické praxi ještě před vznikem ČČS, která ho jakožto teologa do značné míry definovala, což se ukazuje nejen na jeho uchopení demografické skupiny dětí a mládeže v církvi.

V rámci psaní této práce mi posloužil jako nejvýznamnější zdroj (samozřejmě kromě samotných Postyl – sbírky Farského kázání) také Spisarův rozbor jeho kazatelského díla, který mi nejednu z mých myšlenek a nejeden z poznatků potvrdil. V neposlední řadě to byly různé sborníky, vycházející k rozličným příležitostem, vztahující se k životu a dílu Karla Farského, které, stejně jako tato práce, dokazují, že mnoho jeho myšlenek je nadčasových a tudíž aktuálních i dnes.

Co říci závěrem? Ať už hovoříme o jakýchkoli církvích napříč celosvětovým náboženským spektrem, jejich vznik se rozhodně neděje každý den. O to více je tento fakt zajímavější, zúžíme-li sledovanou oblast na střední Evropu. Proto se domnívám, že činnost homiletického analyzování je činností, která byla, je a v dohledné budoucnosti bude vždy aktuální. Z toho důvodu doufám, že tato práce bude i v dnešní době přínosem a bude mít své skromné místo v rámci křesťanského bádání.

Seznam použité literatury

Primární literatura

FARSKÝ, Karel. *Postily*. Praha: Nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha 2 Krakovská 7, 1952.

HNÍK, František. *Pohnutky dobročinnosti v křesťanství*. Praha: Edice Blahoslav, 1935.

KANÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha II, Krakovská 7, 1951.

RUTRLE, Otto. *Patriarcha Karel Farský novodobý hlasatel Ježíše Krista*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství v Praze, 1952.

SPISAR, Alois. *Ideový obsah postil Dr. Karla Farského*. Praha: Nakladatelské družstvo "Blahoslav", Praha II, Krakovská ul. 7, 1952.

Sekundární literatura

Karel Farský: sborník věnovaný 90. výročí modernistického kněze, učitele a patriarchy Církve československé husitské. Praha: Církev československá husitská, 2017. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 978-80-7000-135-6.

Sborník Dra. Karla Farského: Kniha vzpomínek, dojmů a úryvků z díla a života zakladatele církve československé. Praha, 1928.

90 let Církve československé husitské: sborník. Praha: Církev československá husitská ve spolupráci s Náboženskou obcí ČČSH v Praze 1, 2010. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 978-80-7000-047-2.

Online zdroje

Rok 1918: Jen ho sejmi! Jak to bylo s mariánským sloupem na Staroměstském náměstí. *Český rozhlas Plus* [online]. Praha: David Hertl, 2018, 12. září 2018 [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/rok-1918-jen-ho-sejmi-jak-bylo-s-marianskym-sloupem-na-staromestskem-namesti-7611008>

Obnova církve katolické v Československé republice. *GETSEMANY, křesťanský měsíčník* [online]. Praha, 2000, Duben 2000 [cit. 2021-5-18]. ISSN 1210 485X. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/154>

První liturgie Církve československé husitské [online]. Praha: Církev československá husitská, 2007 [cit. 2021-5-22]. Dostupné z: <https://www.ccsk.cz/dokumenty/291-liturgie1.pdf>

Týraných dětí přibývá, častěji jsou také odebírány z rodin, ukazují statistiky ministerstva. *Aktuálně.cz* [online]. Praha, 2016, 19.5.2016 [cit. 2021-5-23]. ISSN 1213-0702. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tyranych-deti-pribyva-casteji-jsou-take-odebirany-z-rodin-uk/r~17a1da701dce11e68d00002590604f2e/?redirected=1534436043>

František Mareš. *Katedra filosofie* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2021-6-7]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/maresf.html>

Česko se dál propadá v žebříčku vnímání korupce. Transparency zmiňuje Babiše, Stoku či soudce Sováka [online]. Berlín/Praha: iROZHLAS, 2021 [cit. 2021-5-31]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/korupce-cesko-2020-zebricek-transparency-international_2101280737_ako

<https://husitstvi.cz/galerie/kostely-ccsk/skodejov-pamatnik-karla-farskeho-prvniho-patriarchy-cirkve-ceskoslovenske-husitske/>

<https://www.katyd.cz/clanky/cirkev-zrozena-na-ceske-pude.html>

HERTL, David. Rok 1923: Atentát na Aloise Rašína. *Český rozhlas Plus* [online]. Praha: Český rozhlas, 2020, 29. říjen 2020. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/rok-1923-atentat-na-aloise-rasina-7557824>

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá homiletickou činností ThDr. Karla Farského, zakladatele Církve československé husitské. V ní podrobuji celkem 17 kázání Karla Farského kvalitativní analýze, přičemž se zaměřuji na eklesiální, sakramentální a etické motivy. První část nejprve zasazuje ThDr. Karla Farského do dějinného a církevního kontextu, část druhá se zabývá jeho základními kazatelskými pohnutkami a posléze přináší kvalitativní analýzu jeho kazatelské činnosti. V rámci shrnutí těchto analýz na základě tématu sumarizuji hlavní rysy kazatelské činnosti ThDr. Karla Farského.

Summary

This master thesis researches the homiletic activities of ThDr. Karel Farský, the founder of the Czechoslovak Hussite Church. It subjects a total of 17 sermons by Karel Farský to qualitative analysis, focusing on ecclesial, sacramental and ethical motifs. The first part first puts ThDr. Karel Farský in a historical and ecclesiastical context, the second part deals with his fundamental preaching motives and then presents a qualitative analysis of his preaching activities. As part of the summary of these analyses based on the topic, I summarize the main features of the preaching activities of ThDr. Karel Farský.